

NTD

Nordisk tidskrift
för hörsel- och dövundervisning

Nr 1 – 2013

**Deltidsverksamhet på
Kristinaskolan i Härnösand**

Bruk av lyttehjelpemidler i skolen

Tankar inför nedläggningen av NTD

I detta sista nummer av NTD handlar historiesidan om tidskriftens egen historia. En person, och ett tryckeri som båda funnits med under mycket lång tid av tidskriftens existens och som därmed bidragit med trygg kontinuitet i NTD:s långa historia.

Fredrik Nordin (1852 - 1920)

Fredrik Nordin avlade dövlararexamen på Manilla dövskola 1878, arbetade sedan en kort tid som dövlarare i Lund innan han 1879 utsågs till föreståndare och förste lärare vid den nyinrättade *Dövskolan för överåriga* som då inrättades i Skara. Eleverna där var äldre döva som inte fått någon utbildning som barn. När dövskolan i Vänersborg inrättades 1891 blev han skolans förste rektor och han stannade på den posten till 1917.

Redan 1877 var han en av initiativtagarna vid bildandet av Svenska Döfstumlärarsällskapet (nuvarande SHD) och han var dess sekreterare fram till 1908 och därefter dess ordförande fram till 1917.

1880 startades utgivningen av Tidskrift för döfstumskolan med Fredrik Nordin som redaktör. När tidskriften 1898 övergick till att bli Nordisk Tidskrift för döfstumskolan fortsatte han som svensk redaktör ända till 1919. Fredrik Nordin bidrog till NTD:s utveckling under nästan 40 år!

Fredrik Nordin var en betydande skribent och flera av hans uppsatser och artiklar om dövas utbildning publicerades också i utländska facktidskrifter.

Han var gift med Elisabeth Anrep-Nordin (1857 - 1947). Hon var den första kvinnan i Sverige som avlade dövlararexamen (1877, på Manilla dövskola). Hon var också en av Sveriges första kvinnliga ledamöter i stadsfullmäktige (1910, i Vänersborg).

Internationellt är hennes insatser mer uppmärksammade än Fredrik Nordins, på grund av hennes pionjärbete med dövblinda och deras utbildning och omhändertagande. Detta arbete startade hon 1886 i Skara, det flyttades senare till Vänersborg. 1922 blev hon rektor för *Vårdanstalten i Lund för blinda med komplicerat lyte*, och avgick samma år med pension.

Fredrik Nordin.

Bloms tryckeri i Lund

Carl August Blom och Ingrid Åkesson arbetade båda som dövlarare i den Faeltenborgska skolan, som under sina första år flyttade till olika platser i Sverige, bl a till ön Ven i Öresund.

Carl August och Ingrid gifte sig och flyttade till Lund 1878, där Carl August blev skraddarmästare. Familjen var väl förankrad i den tidens dövvärld och dövprästen i Lund, Malmer, gick i borgen för ett lån som gjorde det möjligt för deras son Carl att starta Bloms tryckeri 1910.

Efterhand utvecklades tryckeriet och man tryckte många vetenskapliga avhandlingar. De blev specialister på ovanliga varianter av teckentyper. Tryckeriet leddes av Carl Blom till hans död 1972, då sonen Sixten övertog firman. Han hade börjat arbeta där redan 1932.

1943 började NTD samarbeta med Bloms tryckeri och samarbetet fortsatte ända in på 2000-talet! Över 50 år på ett och samma tryckeri, det är en lång tid!

1978 gjorde Kerstin Berg-Zahr ett studiebesök på tryckeriet som NTD samarbetat med under så lång tid. Sixten Blom berättade stolt om tryckeriets 'döva historia'. Vid den tidpunkten hade man 18 - 20 anställda och medelåldern bland de anställda låg på 37 år.

Två döttrar till Sixten Blom och deras kusiner övertog tryckeriet 1990 och investerade i ny teknik. Men ekonomin sviktade och de sålde det vidare. Idag finns bara namnet kvar. Ett tryckeri i Dalby, utanför Lund, köpte det till slut och behöll namnet, Bloms tryckeri. En av Sixten Bloms döttrar intervjuades 2012 i tidningen Sydsvenskan. Även i hennes berättelse är kontakten med dövvärlden en del av familjehistorien.

Lennart Andersson,
ntd.tidskrift@bredband.net

Litteratur:

Kerstin Berg-Zahr (1979) Ett besök vid Bloms tryckeri, i NTD 1979, nr 1 - (2012) Tryckeriet blev hennes första skola, artikel i tidningen Sydsvenskan 2012-02-02

Gösta Lindkvist (1977) Fredrik Nordin, Vänerskolan rektor 1891 - 1917, en betydande skolledare, i NTD 1977, nr 4

Uppgifter ut Svenskt Biografiskt Lexikon:

Elisabeth Nordin (Anrep-), urn:sbl:8293, Svenskt biografiskt lexikon (art av Lars-Olof Skoglund), hämtad 2013-04-22.

P Fredrik S Nordin, urn:sbl:8294, Svenskt biografiskt lexikon (art av Ingvar Landstedt), hämtad 2013-04-22

Nordisk Tidskrift för hörsel- och dövundervisning i samarbete mellan Norsk audiopedagogisk forening, Svenska sällskapet för hörsel- och dövundervisning och Forstanderkollegiet. De lands- og landsdelsdækkende til- bud for børn og unge med høretab og medfødt døvblindhed.

Utgiven med stöd från Tysta Skolan (Sverige), En kreds af fagligt interesserede (Danmark) och från våra annonsörer.

Tidskriften har sitt ursprung i Nordisk Tidsskrift for Blinde-, Døvstumme- og Idiotskolen, (Danmark 1867 - 1884), och Tidskrift för döfstumskolan (Sverige 1880 - 1898). På det 4:de Nordiske abnormskolemøde i Köpenhamn 1898 beslöts att den senare tidskriften i fortsättningen skulle ha en nordisk redaktion och vara gemensam för hela Norden. 1899 utkom så Nordisk tidskrift för döfstumskolan med sitt första nummer. Tidskriften har ändrat namn och utseende genom åren, men det nordiska samarbetet har varit framgångsrikt och tidskriften fortsätter än i dag "att representera flera nationer, hvilka å ena sidan förstå hvarandras språk och förete många likheter, men å andra sidan äga hvar och en sin individualitet". (citat från NTD, nr 1, 1899)

Annonser

Annonspriser (i respektive lands valuta):

Helsida 4 nr:	10.000:-
Helsida 1 nr:	3.000:-
Halvsida 4 nr:	6.000:-
Halvsida 1 nr:	2.000:-

Prenumeration/adressändring sköts av respektive lands kassör.

Huvudkassör för NTD: Mats Ljung, adress och postgiro se höger.

Prenumeration ingår i respektive lands föreningsavgift.

Prenumerationspriser 2010 för icke medlemmar:

Privatpersoner:	300 kr
Institutioner:	500 kr

Lösnummer kan rekvireras från redaktörerna.

ISSN 1651-6036

Tryck: Triotryck AB i Örebro.

Redaktörer

Huvudredaktör och ansvarig utgivare:

Lennart Andersson
Birger Jarlsgatan 24 E, SE-414 69 Göteborg
Tel. +46 31 12 31 58
e-mail: ntd.tidskrift@bredband.net

DK: Anette Thiesen
Teglgårdsvej 98, DK-5500 Middelfart
Tel.: +30320853
Arb: Center for Høretab,
Merkurvænget 2
DK-7000 Frederica
Tel.: +45 76 20 11 00
e-mail: at@cfh.dk

SE: Eva Silverplats
Pumpbacksgatan 10, S-871 31 Härnösand
Arb: Specialpedagogiska skolmyndigheten,
Kristinaskolan, Box 3007, S-871 03 Härnösand
Tel. arb.rum: +46 10 473 65 67,
Tel. skolan: +46 611 255 00
Mobil: +46 70 339 80 46
Fax: +46 10 473 66 38
e-mail: eva.silverplats@spsm.se

N: Anne Bakken
Gammelverksgata 24, N-7500 Stjørdal
Tel.: +47 74 82 73 49
Arb: Möller kompetansesenter
Søbstadveien 65, Postboks 175, 7473 Trondheim
Tel.: +47 72 59 65 00, Fax: +47 72 59 65 01
Mobil: +47 90 56 70 35
e-mail: anne.bakken@statped.no

Huvudkassör

SE: Mats Ljung
Tel.: +46 10 473 68 42
Arb: Birgittaskolan, Box 6113, S-700 06 Örebro
e-mail: mats.ljung@spsm.se
Postgiro: 43 29 72-8

Revisor

Bengt Andersson
Tel.: +46 19 16 97 00
e-mail: bengt.andersson@mbox420.swipnet.se

Kassör

N: Anne Tolgensbakk
Møller kompetansesenter
Søbstadveien 65, Postboks 175
7473 Trondheim
e-mail: anne.tolgensbakk@statped.no

Innehåll

Nr 1 – 2013

Redaktionens sida: <i>Lennart Andersson</i> : Kära Läsare	3
<i>Madeleine Wikström</i> : Deltidsverksamhet på Kristinaskolan i Härnösand	4
<i>Dorte Møller</i> : Nu ligger Nyborgskolen i Fredericia	7
<i>Bokanmeldelse</i> : Vi både hører og ser med øjnene	7
<i>Håkan Bergkvist</i> : Några faktorer som påverkar delaktigheten i skolan för elever med hörselnedsättning - försök till trendbeskrivning	8
<i>Annie Koch, Ulla-Bell Thorin</i> : Förskolan för döva i Göteborg	12
<i>Erik Ivarsson</i> : Skola i utveckling - bakgrund och möjligheter	16
<i>Tekst: Gerd Vidje Foto: Svein Erik Dahl</i> Høy puls på hørselsområdet	18
<i>Inga-lill Nordenskiöld</i> : Kära Läsare, kommer du ihåg?	20
<i>Jette H. Zehntner</i> : DDL - og undervisningsområdet	21
<i>Lennart Andersson</i> : NTD - så började det	22
<i>Håvard Trones</i> : Avsluttende betraktninger om NTD	23
<i>Ann Mette Rekkedal</i> : Bruk av lyttehjelpemidler i skolen	24
<i>Pressmeddelande. Bild: Helena Widerström</i> : Manillaskolan flyttar till Kungsholmen	27
<i>Bokanmeldelser</i> : En bok om Dahlström. Kunnskap om bimodal tospråkighet	28
<i>Roger Holmström</i> : Specialskolan inför framtiden	29
<i>Karin Gustavsson och Carin Norman</i> : Tankar inför nedläggningen av NTD	30

»BLÅ LISTAN»

NTD har hatt som tradisjon å gi ut en oppdatert adressliste over døveskoler, kompetansesentra, ressursenter og andre institusjoner som arbeider med hørselshemmede/døve i Norden. Den »Blå Listan» har vært trykket opp og gitt ut som et eget nummer av NTD ca. hvert 3 år. »Blå Listan» som selvfølgelig har vært trykket på blått papir, skal være et bidrag til samarbeid i Norden innenfor fagfeltet vårt. »Blå Listan» er et viktig dokument for mange av oss. For å øke tilgjengeligheten og for å sikre rask oppdatering av blant annet e-post adresser og hjemmesider er nå »Blå Listan» lagt ut på nettet slik den forelå ved siste oppdatering. Det er også lagt inn linker til den enkelte institusjons hjemmesider. Den »Blå Listan» vil nå bli fortløpende oppdatert og vi ber om at oppdateringer og endringer sendes til hildrum.holkesvik@statped.no

Du finner »Blå Listan» på NAF:
www.nafnett.org/blaalistan

OBS! Glöm inte att uppdatera oppgifter i Blå listan

Føljande föreningar står bakom Nordisk tidskrift för hörsel- och dövundervisning :

Norsk audiopedisk forening (NAF),
kontaktperson: Håvard Trones
e-post: havard.trones@unn.no

Svenska sällskapet för hörsel- och dövundervisning (SHD),
kontaktperson: RogerHolmström,
e-post: roger.holmstrom@spsm.se

Artiklar som önskas införda i NTD tas tacksamt emot av respektive lands redaktör. Vi välkomnar olika former av material med anknytning till undervisning eller rehabilitering av döva och hörselskadade. Det kan gälla barn, ungdomar eller vuxna. Vi ser gärna att artiklarna åtföljs av:

- Kort ingress till artikeln
- Personliga uppgifter om artikelförfattaren (titel, adress, e-mail)
- En e-mail-adress som publiceras tillsammans med artikelförfattarens namn, för möjlig direktkontakt mellan läsare och författare.
- Foto på författaren.
- Andra bilder/illustrationer och medföljande bildtexter.

Vi tar gärna emot korta informationer, recensioner och anmälningar av böcker, utredningar, rapporter, arbetsmaterial, DVD osv. Material sänds till respektive lands redaktör. Vi tar gärna emot material direkt till våra e-mail-adresser, se adressuppgifter på s 3.

Respektive författare ansvarar för de åsikter som framförs i artiklarna.

Kära Läsare

NTD började mitt i förändringar och den slutar också i en tid full av förändringar.

Under andra halvan av 1800-talet handlade det om att bygga upp ett skolsystem för specialundervisning, för de barn som av olika anledningar hamnade utanför det framväxande allmänna skolväsendet. Behovet av ett gemensamt forum för dem som var aktiva i detta skolsystem var självklart och med ett samtidigt växande intresse för Nordens gemensamma länder så blev tidskriften redan från starten en nordisk angelägenhet.

Idag ser förändringarna annorlunda ut. Det är snabba förändringar: skolor läggs ner, elevgrupperna ändras. Vår värld har vidgats. Genom internet och andra kommunikationssystem når vi varandra på nya sätt, längre och snabbare. Vi lever i en värld som ständigt förändras. Det har blivit svårare och svårare att fylla NTD med intressant material, och antalet läsare har minskat betydligt.

Till slut är vi tvungna att inse att tidskriften har gjort sitt. Nu måste världen gå vidare utan NTD.

Jag har haft glädjen att sedan 2007 vara huvudredaktör för NTD. Det

har varit ett spännande och intressant uppdrag. För egen del har uppskattat bredden och variationen av artiklar. Jag är också stolt att ha varit en del i en samnordisk verksamhet med en så lång och fin historia.

Jag vill tacka läsare, skribenter, annonörer, bidragsgivare, tidigare redaktörer och alla andra som engagerat sig och gjort NTD till den fina och goda tidskrift den alltid varit.

Jag vill särskilt tacka de nuvarande nationella redaktörerna, Anne från Norge, Anette från Danmark och Eva från Sverige.

Och tack till Jonny Lindblad som hjälpt oss med layout och Triotryck som tryckt och distribuerat.

Tack också SHD och NAF som stått bakom tidskriften.

Ett stort tack till Stiftelsen Tysta Skolan, som under många år stöttat NTD ekonomiskt.

NTD har gjort ett stort och viktigt arbete. Under långt mer än ett sekel har denna nordiska, trespråkiga facktidsskrift informerat sina läsare över hela Norden om vad som hänt och skett inom döv- och hörselundervisningen. Och även om vi gråter en liten tår nu vid det sista numret, så kan vi vara stolta över det avtryck som tidskriften lämnat.

Jag slutar detta sista Kära Läsare med en diktrad av den svenske diktaren och nobelpristagaren Harry Martinson, första raden ur sista dikten i dikterverket Aniara:

Jag skruvar lampan ner och bjuder frid.

Lennart Andersson

Här finner du NTD på internet
www.nafnett.org

Deltidsverksamhet på Kristinaskolan i H

Text och bild:

Madeleine Wikström, Specialpedagogiska skolmyndigheten

Efterfrågan på deltidundervisning i Specialpedagogiska skolmyndighetens (SPSM) specialskolor ökar successivt. Anledningen till detta är att många föräldrar och deras barn tycker att de då får ta del av "det bästa av två världar".

För att få reda på hur elever och föräldrar upplever deltidslösningen gjorde vi

ett besök på Kristinaskolan för att uppleva hur en dag kan se ut i en klass för både deltids- och heltidselever.

På Kristinaskolan genomförs deltidsvveckor för flera olika åldersgrupper. Oftast kommer eleverna två veckor per termin, men det kan se olika ut. Under det här läsåret har skolan haft tre olika grupper som kommit till skolan för att få deltidundervisning.

Lika och olika

Klassen som besöktes bestod för dagen av fyra elever som är inskrivna på Kristinaskolan och fyra barn som är deltidselever. Efter en genomgång av vilka som var där och var alla kommer ifrån drog lektion nummer ett igång. Det handlade om matematik och temat lika och olika. Lärarna, Marie Domeij Pettersson och Åke Sil-

Härnösand

verplats, hjälptes åt att tala och teckna olika begrepp. Barnen fick mäta små pappersbitar på en linjal och sedan jämföra med varandra, vilka hade lika och hade någon olika? Sedan fick barnen rita av sin hand och sin fot för att därefter mäta, vem hade störst och vem hade minst? Matematiska begrepp tränades in på flera sätt, genom praktiska övningar där barnen själva fick mäta hur många fot ett rep var, samt att tillsammans öva hur begreppen ser ut och tecknas på teckenspråk.

Temat lika och olika genomsyrade även lektionen i teckenspråk. Barnen hjälpte läraren Lisbeth Wikström att städa upp i de motsatstecken som visades på smartboarden. Tecken och bilder var i en enda röra. Eleverna flyttade med sina fingrar samman de bilder som hörde ihop, kallt och varmt, döv och hörande, glad och ledsen.

Förändrade elevgrupper

Marie Domeij-Pettersson började arbeta på Kristinaskolan 1978. Strax därefter godkändes teckenspråket som ett eget språk.

– Sedan jag började har elevgrupperna förändrats mycket. Idag är det inte bara elever som är döva eller har en hörselnedsättning som vi möter, utan ofta finns även andra funktionsnedsättningar med i bilden. Eleverna kan även ha andra språk eller inget språk alls.

På Kristinaskolan arbetar personalen med struktur och tydlighet i undervisningen. Lärarna använder ett förberättande så att eleven vet vad lektionen ska handla om. De jobbar ofta i liten grupp, man är noga med turtagning och att alla elever ska bli sedda.

Marie tycker att deltidsverksamhet

är ett bra sätt att för eleverna att uppleva skolformen och att det är bra att eleverna återkommer.

– Vi vill bjuda deltidseleverna på det vi är bra på, avslutar Marie.

Min fröken och jag vill lära oss mer teckenspråk

Vi fick även en liten pratstund med en av deltidseleverna, Maria. Hon är 8 år, går i årskurs ett och bor i en stad i Gävleborgs län. I hennes klass där hemma är de 13 barn och det är ingen annan förutom fröken och Maria som har hörapparat. På frågan om vad hon tycker om att vara på Kristinaskolan svarar Maria:

– Det är inte många som skriker här och så slipper jag min lillebror. Min fröken och jag vill lära oss mer teckenspråk, fortsätter Maria. Det är bra för om det kommer någon som inte hör kan jag prata med den.

När Maria är på Kristinaskolan leker hon på rasterna, har syslörd, träslörd,

matte och eget arbete. Vi pratar lite om skillnaden mellan att vara på Kristinaskolan och i sin egen skola och då säger Maria att det är många fler som har hörapparat på Kristinaskolan.

– Den här skolan är större, det finns många fler rum. Hemma har vi inte slöjd och här får jag träna teckenspråk, avslutar Maria.

Föräldraperspektiv

Josefina, Marias mamma, tillbringade veckan på Kristinaskolan tillsammans med sin dotter. Hon poängterade att det är jätteviktigt att familjen tidigt får information om möjligheten till deltidundervisning. Att få träffa andra med hörselnedsättning och att teckenspråket blir en naturlig del av vår vardag är jättebra för oss, säger Josefina.

– Jag har högt förtroende för personalen, de hjälper min dotter att bli medveten om sin hörselnedsättning. Det är en viktig del som hon har nytta

av hemma. Det blir inte så märkvärdigt för henne utan hon kan säga att "jag har hörapparat".

Familjen fick kännedom om Kristinaskolan genom den TUFF-utbildning som föräldrarna gått. Det fanns även en flicka i deras hemstad som är äldre än Maria och som åkt till Kristinaskolan på deltidveckor. Josefina kontaktade föräldern och fick mer information. Från början trodde hon att Kristinaskolan bara var för elever som gick här jämt till dess att Maria fick komma hit. Det är nu andra året som dottern är på Kristinaskolan och skillnaden för henne är enorm, säger mamman.

– Maria längtar att få åka till Kris-

tinaskolan och som en bonus får jag möjlighet att träffa andra föräldrar och får prata med och möta personalen här som har så mycket kunskap.

– Det är viktigt att information kommer ut, om att deltidverksamheten finns, fortsätter Josefina. Barn behöver träffa andra i liknande situation, de behöver veta att de inte är ensamma. Även vi som förälder har behov av erfarenhetsutbyte. Det finns förstås grupper på Facebook men de som är med där är ofta så långt borta.

Modell för deltidverksamhet

Efterfrågan på deltidundervisning har successivt ökat på specialsko-

lorna då många föräldrar och deras barn tycker att de då får ta del av "det bästa av två världar". SPSM:s Norra region har av generaldirektören Greger Bååth fått uppdraget att föreslå en modell för deltidundervisning. Modellen ska beskriva hela processen från första besöket till deltidstudier på specialskolan och det samarbete som krävs mellan hemskola och specialskola. Det ska i sin tur kopplas samman med myndighetens specialpedagogiska stöd via rådgivarnas insatser i hemskolan den tid eleven befinner sig där. Arbetet ska vara slutfört den 30 juni i år.

Nu ligger Nyborgskolen i Fredericia

Hvad har Nyborgskolen opnået ved flytningen?

Af pædagogisk leder Dorte Møller

Nu er flytningen på plads. Skolen er flyttet fra en stor gammel bygning med tilhørende værksteder til en klynge med 5 klasseværelser omkring et fællesrum. Boafdelingen er flyttet fra det store kollegium, svarende til 30 parcelhuse, til 3 huse: 2 bogrupper og et spisehus.

Det har selv sagt været et kæmpe arbejde. Der er blevet ryddet op efter 120 års skole i de samme bygninger. Der er blevet sorteret, smidt ud og solgt ud. Der er pakket ned og pakket ud igen. Var det besværet værd?

Økonomisk var flytningen en forudsætning for Nyborgskolens fortsatte eksistens. Udgifterne til de store bygninger fyldte uforholdsmæssigt meget i forhold til det faldende elevtal. Vi brugte populært sagt indtægterne til

bygninger frem for pædagogik. Flytningen har givet en besparelse på over 5 mill. Kr. årligt

Pædagogisk har flytningen givet meget bedre rammer. I flere år kæmpede vi for at udvikle kollegiet fra en stor institution til en række trygge bogrupper med fælles aktiviteter i det store fællesskab. Her i Fredericia er det kommet af sig selv. Når rammerne ligner et almindeligt familiehjem, har det indflydelse på, hvordan de unge mennesker opfører sig. I takt med at vi er blevet mindre institutionaliserede tager de ansvar og initiativ.

I skolen starter hver dag i fællesrummet mellem klasseværelserne. Indholdet af denne time skifter mellem sociale aktiviteter og almen oriente-

ring. Vi savner de gamle værksteder, til gengæld har de praktiske drenge næsten totalt overtaget vedligehold af vores tre huse. De har indrettet eget værksted og er i gang med at indrette ungdomsklub i et kælderlokale. Der er ryddet op og malet og nu bliver der bygget bar og indrettet hyggecafe, som eleverne selv kommer til at køre. Og nu er de nye værksteder på skolen ved at være oppe at køre.

Socialt har flytningen allerede givet bonus. En ungdomskultur er ved at blomstre op, efter Nyborgskolens elever og Fredericiaskolens ældste klasser hurtigt har fundet sammen i fritiden. Smilene breder sig, når man får en ny veninde eller måske finder den første kæreste.

Boganmeldelse

Vi både hører og ser med øjnene

Unge fortæller om, hvordan det er at være døv

Af pædagogisk leder Dorte Møller

Nyborgskolen er flyttet til Fredericia, men den gamle skole lever stadig i bedste velgående. Der er sket store forandringer, efter vi er flyttet til mere tidssvarende bygninger som er afpasset det nuværende elevtal.

En del af Nyborgskolens elever er i gang med at tage en treårig særlig tilrettelagt ungdomsuddannelse – STU – for unge med særlige behov. Andre har søgt skolen for at lære mere, inden de går i gang med en ungdomsuddannelse. Mange tilbud nedlægges i denne tid, og Nyborgskolen er det eneste offentlige tilbud i Danmark til denne gruppe unge, som alle har brug for at der tages vidtstrakte individuelle hensyn.

I forbindelse med flytningen har Nyborgskolen udgivet en samling fortællinger, hvor seks unge fortæller om, hvordan det er at være døv under titlen ”Vi både hører og ser med øjnene”.

Vi er som alle andre – vi kan bare ikke høre.

Vi er nøjagtig ligesom alle andre mennesker. Den eneste forskel er, at vi ikke kan høre!

Sådan siger 18-årige Kasper Rasmussen fra Esbjerg. Han er døv og elev på Nyborgskolen, som er Danmarks eneste landsdækkende skole for unge med høretab.

Sammen med flere af sine skolekam-

merater har han valgt at stå frem og fortælle om, hvordan det er at være ung og ikke kunne høre – eller kun høre meget lidt.

De unge har valgt at fortælle deres historie for at medvirke til at synliggøre og skabe forståelse for de udfordringer, som unge døve og hørehæmmede har, når det gælder uddannelse, arbejde og ungdomsliv.

De fortæller om den vanskelige kommunikation med hørende og om, hvor meget det betyder for dem at være sammen med ligestillede.

”Vi både hører og ser med øjnene” kan bestilles på nyborgskolen@soc.regionsyddanmark.dk

Några faktorer som påverkar för elever med hörselnedsättning

*Text: Håkan Bergkvist,
samordnare Auditiv miljö, Specialpedagogiska skolmyndigheten*

Auditiv miljö

Elever med hörselnedsättning uttrycker att de två viktigaste faktorerna för delaktighet i skolan är ljudmiljö och lärares praktik. En tredje faktor är fungerande hörteknik¹ (Coniavitis Gellerstedt, 2006). Intressant nog anser elever, som använder hörteknik, att ljudmiljön och lärarnas praktik har större betydelse för delaktighet än fungerande hörteknik. Kanske oväntat men logiskt eftersom okunnig användning av hörteknik inte kan kompenseras av hörapparaten².

Hörteknik i skolan är en del av helheten auditiv miljö. Andra delar är pedagogisk praktik och akustisk miljö. Förutsättningarna i den auditiva miljön påverkar möjligheten att lyssna, höra, förstå och komma ihåg det sagda och användning av hörapparater och hörteknik relateras till hur delarna samverkar och stödjer varandra.

Nya förutsättningar i pedagogiskt arbete, hörteknik och föränderligt pe-

dagogiskt och tekniskt stöd innebär att auditiva miljön är i ständig förändring.

Elevgruppen

I förskola, grundskolan och gymnasiet finns ca 4200 barn och elever som förskrivits hörapparat varav 2400 även förskrivits hörteknik (STAF 2010). En del av elevgruppen finns i anpassade undervisningsmiljöer men mer än 80 % finns i verksamheter där undervisningsmiljöer sällan är anpassade till elevgruppens behov (Hörselskadades Riksförbund 2007, SOU 2011:30).

Vilken typ av hörteknik har eleverna?

Hörteknik i skolan utgörs i huvudsak av trådlösa system och har traditionellt varit baserat på bredbandiga³ fasta system med förutsättningar till optimering av ljudkvalité, driftsäkerhet och anpassning till pedagogiska behov. Under 2000-talet har ett teknikskifte skett där portabla smalbandssystem⁴ börjat ersätta de fasta.

2010 utgjordes hälften av förskrivna hörteknik av portabel smalbandig radioteknik (vanligen mini-FM-system). Andra hälften utgjordes av bredbandig fast radioteknik, baserat på teleslinga (STAF 2010).

Mellan de två vägvalen finns en skiljelinje som rör ljudkvalité, driftsäkerhet och inte minst anpassning till pedagogiska behov. Skillnaderna och dess konsekvenser diskuteras i en artikel i Audionytt 4/09.

Det enda vi med säkerhet kan säga är att lösningarna, beroende på tekniska egenskaper, ger olika förutsättningar till driftsäkerhet, ljudkvalité och anpassning mot pedagogiska behov.

Anledningen till teknikskiftet är oklart och effekterna inte utvärderade. Under senare delen av 2000-talet har ett antal nya hörtekniska produkter introducerats på marknaden. Flera av dem är portabla system och mycket tyder på att de snabbt ökar i andel. I likhet med mini-FM-systemen har inte heller dessa produkter utvärderats i pedagogiska sammanhang innan de tas i bruk i skolverksamheter. System som förskrivs är i regel tillverkar-specifika vilket innebär svårigheter i samnyttjande av olika fabrikat. Produkternas komplexitet tilltar och ställer krav på att användaren har ingående kunskaper om användning och hantering av produkterna.

Trend: Andelen portabla system fortsätter att öka. Kompatibilitet mellan olika fabrikat minskar. Produkternas komplexitet tilltar med ökade krav på användarna.

Vem har kostansvar för hörteknik?

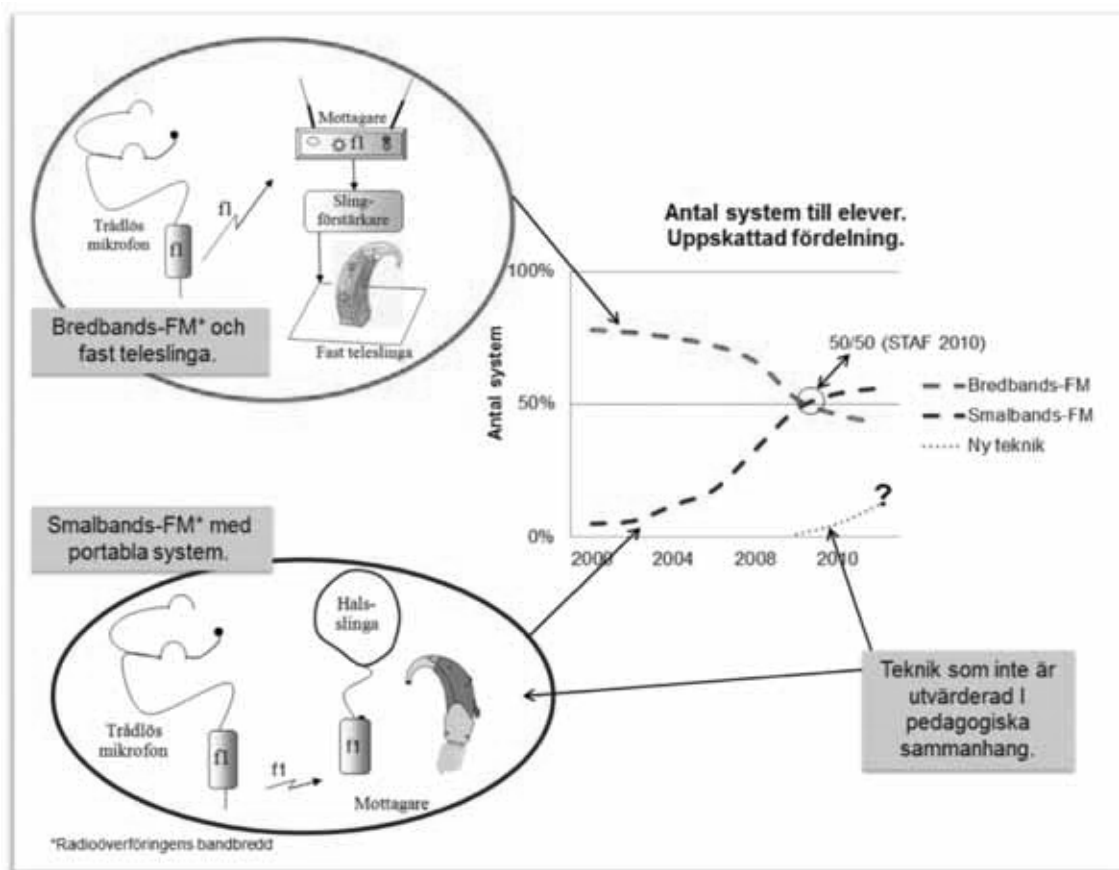
I kommunala- och fristående skolor är anpassade undervisningsmiljöer ett delat ansvar mellan landsting och skolhuvudman. Landstingen har sedan riksdagsbeslut 1983, kostnadsansvar för hörteknik (ex. vis. slingförstärkare och mikrofoner) *Där i ingår*

¹ Begreppet hörteknik avser den teknik som kompletterar användning av hörapparat.

² Begreppet hörapparat används som samlingsbegrepp för bakomörat apparat, cochleaimplantat, benförankrad hörapparat m.fl.

^{3,4} Begreppen bredband och smalband avser radioöverföringens bandbredd.

kar delaktigheten i skolan ättning – försök till trendbeskrivning

Trenden med portabla system som ersättare för fasta installationer.

också sådan utrustning som behövs för att elevens personliga hjälpmedel skall fylla sin funktion... Medan skolhuvudmannen ska svara för lokalanpassningar så som anpassad akustik. (Proposition 1982/83:174, SOU 1981:23)

Ett par utredningar (Hjälpmedelsinstitutet, 2008, SOU 2004:83) har under 2000-talet belyst frågan om kostnadsansvar men några nya riksdagsbeslut har inte tagits i frågan.

För närvarande pågår, på flera håll i landet, diskussioner om vem som ska betala hörteknik till elever i inkluderande verksamhet. I några landsting är förändringar genomförda och där svarar landstingen för individuella portabla radiosystem medan skolhu-

vudmannen ansvarar för hörteknik i skolan.

Trend: I samband med diskussioner kring kostnadsansvar, mellan olika huvudmän, förskjuts ansvaret för val och inköp av hörteknik, från hörselvård till skolhuvudman.

Användning av hörteknik

Under åren 2001 -2006 har andelen elever som använder hörteknik i inkluderande skolverksamhet minskat från 58 % till 36 % (Bergkvist, 2001, Coniavitis Gellerstedt, 2006). En mindre undersökning av A. Richmond från 2010 visar en minskning till 33 % och stärker trenden ovan. Trenden har i stort sett varit synkro-

niserad med ett brett teknikskifte (se bild ovan).

Orsaken till minskad användning av hörteknik är okänd men en bidragande orsak kan exempelvis vara hörteknik med bristande tekniska kvalitéer, teknik som inte matchar pedagogiska behov. Även skolans krävande ljudmiljöer kan spela roll där bullernivåer på 60-70 dB(A) inte är ovanligt (Lundqvist 2003).

Trend: Fortsatt minskad användning av hörteknik i skolan.

Aktörer

Hjälpmedelsinstitutet (tidigare Handikappinstitutet) har under decennier svarat för provning och utvärdering av

tekniska hörhjälpmedel⁵ och tillsammans med Sjukvårdshuvudmännens upphandlingsbolag (SUB), sörjt för centrala upphandlingar med gemensamma kravspecifikationer. Syftet har varit att på detta sätt stödja hörselvården i val av lämpliga produkter, bland annat till eleverna.

Tillverkare har svarat på anbudsfrågor och lämnat in produkt till Hjälpmedelsinstitutet för provning.

I mitten av 2000-talet upphörde större delen av provverksamheten och de centrala upphandlingarna. Därmed upphörde Hjälpmedelsinstitutets roll som oberoende utvärderare av tekniska hörhjälpmedel. Någon motsvarande funktion har inte ersatt Hjälpmedelsinstitutets tidigare roll.

Aktörer som tillverkar och säljer hörteknik blir fler liksom de som visar/lånar ut/demonstrerar produkterna. Aktörer kan exempelvis vara verksamheter som audiologiska kliniker, skoldatatek⁶ och säljare/firmor. Föräldrar, barn, elever, lärare och skolledare är intressanta målgrupper för aktörer.

Eftersom samordnad utvärdering av produkters kvalitéer saknas hamnar kvalitetsfrågorna hos användarna, framförallt elever och lärare.

Trend: Fler aktörer och bredare utbud av tekniklösningar med ökad variation i olika kvalitéer som ljudkvalité, driftsäkerhet och funktionalitet. Ökat ansvar för elever att utvärdera kvalitéer i nya förskrivningar.

Kunskaper om hörteknik

Hörselvården har tidigare arbetat med utvärdering av hörteknik och relaterade frågor. I stort sett har det upphört vilket är en succesiv förändring under de senaste 10-12 åren. På sikt innebär det att egen kompetens om produkter inte utvecklas. Konsekvenser av detta kan ses i att hörselvården får svårare att möta förfrågningar om skolans auditiva miljö från kommunala och andra skolhuvudmän. På grund av bristande kunskap görs felin-

vesteringar. Ett aktuellt exempel (våren 2011) är en nybyggd kommunal "hörselskola", som inte planerats med hänsyn till projekterad hörteknik och därför inte kunnat användas på avsett sätt. Ett annat aktuellt exempel är en skolverksamhet, som för fyra inkluderade elever med hörselnedsättning, utrustat drygt etthundratio klassrum med okorrelerade teleslingor med tillhörande förstärkarutrustning.

Båda exemplen speglar konsekvensen av kunskapsbrist. I första fallet med negativa effekter för elever och lärare och i andra fallet en överdrivet omfattande investering. Båda fallen innebär merkostnader pga. av bristande kunskap.

Trend: Hörselvården fortsätter tappa kunskap och produktkunskap inom det skolaudiologiska kunskapsfältet och får ökade svårigheter att möta förfrågningar om skolans auditiva miljö från skolhuvudmän.

Övergripande kunskap om hörtekniska produkter minskar.

Skolans ljudmiljö

Generellt sett har hörselvården ett stort kunnande och lång erfarenhet av akustikfrågor och har bistått kommuner och andra med akustikmätningar samt gett förslag till åtgärder. Allt i syfte att skapa bra förutsättningar för hjälpmedlen att fungera i. Bakgrunden till engagemanget är att funktionen i hörtekniken påverkas av ljudmiljön och därmed nyttan av förskrivningen.

Skolans ljudmiljö är dock ett ansvar för skolhuvudmannen men som i regel saknar kompetens inom området. I ett försök att föra initiativet kring akustikåtgärder i skolan till skolhuvudmannen, har landsting börjat ta betalt för akustikkartläggningar. Effekten, för ett av våra större landsting, är att antalet akustikutredningar sjunkit från ca tvåhundra per år till noll.

Ett hoppfullt initiativ är ett exempel på kommun, som i samverkan med hörselvård, har börjat skaffa sig kun-

skap inom området och utför akustikutredningar med åtgärder.

Trend: Hörselvården minskar sina åtaganden när det gäller akustikutredningar.

Mottrend: En samverkan mellan kommun och hörselvård, avseende akustikåtgärder, kan skönjas.

Kommunalt hörselpedagogiskt stöd

Specialpedagogiskt stöd, från ambulande hörsellärare, har minskat över tid och 2006 fanns stödet, statistiskt sett, i varannan kommun (Hörselskadades Riksförbund 2007) Reellt innebär det att hela län saknar denna eller motsvarande resurs.

Brist på hörselpedagogisk kompetens kan exempelvis ses i teknikinvesteringar som inte kan användas på grund av att fortbildningsinsatser, handledning eller hörselpedagogiskt stöd saknas till arbetslag och skolan-svariga.

Sedan höstterminen 2012 har utbildning av specialpedagoger, med inriktning döv/hörsel, startat i Stockholm och Örebro. De första studenterna examineras våren 2015.

Trend: Antalet ambulande hörsellärare eller motsvarande resurs minskar.

Mottrend: Tack vara nystartad utbildning kan trenden ev. långsamt vända 2015.

Utvärdering av hörteknik

Eftersom hörselvården i begränsad omfattning utvärderar hörteknik, minskar samlad överblick och kunskap. Samlad kunskap ersätts av tillverkarens specifika kunskaper om egna produkter. Utvärdering av produkter görs av tillverkarna själva med syftet att visa teknikens egenskaper i förhållande till konkurrenter. Exempel på sådana utvärderingar är Deltarapport (2010), Phonak Field Study News, (2011), Smirnov (2011).

Tillverkare designar tester och uppdrar till olika forskningsinstitutioner

⁵ Tekniska hörhjälpmedel är samlingsbegrepp för hörapparater och hörteknik.

⁶ Skoldatateken organiserar kommunalt övergripande verksamhet som ansvarar för och arbetar med IT och specialpedagogik och bistår med visning, provning och korttidsutlån av kompensatoriska hjälpmedel.

att utföra dem. Färgat av institutioners namn används testrapporter i marknadsföring av produkter.

Trend: Test och utvärderingar, designade av tillverkarna, kan bli vanligare i informationsmaterial till olika förmedlare av hörteknik och användare.

Hörapparater

Det finns en förväntan att ny hörapparatteknik innebär att fler barn och elever använder hörapparat i skolan. Men under 2000-talet kan vi se att barn och elevers användning har minskat från 88 % till 67 % (Bergkvist, 2001, Coniavitis Gellerstedt, 2006). En förklaring kanske är den allt bullrigare ljudmiljön samtidigt som utveckling av hörapparaters förmåga att sortera fram relevant tal ur pratbuller har varit mycket begränsad under hörapparatens digitala era.

Trend: Fortsatt minskad användning av hörapparater i skolan.

Sammanfattningsvis:

Innehållet i och omfattningen av stödet till elever med hörselnedsättning diskuteras mellan landsting och skolhuvudmän och trenden är en ansvarförskjutning från landsting till skolhuvudmän.

Det finns en risk att hörselvården tappar kompetens inom akustik och hörteknik och därmed får svårare med rådgivning i dessa frågor till skolhuvudmän. Samtidigt är trenden att tekniklösningar med ökad variation i kvaliteter som rör driftsäkerhet, ljudkvalité och matchning mot pedagogiska behov, blir fler.

Vi ser en trend där andelen elever med hörselnedsättning, som vill/kan använda sina hörapparater i skolan minskar. Det samma gäller använ-

dingen av hörteknik.

Behovet av specialpedagogiskt stöd till skolhuvudmännen och skolverksamheter torde alltså vara ökande i omfattning.

Trender för hörapparater och hörteknik (tekniska hörhjälpmiddel) till barn och elever i skolan kan beskrivas i termer av teknikutveckling och i olika tekniska kvaliteter. Men trender kan också beskrivas med utgångspunkt i hur tekniska hörhjälpmiddel används i skolan. Kanske att en beskrivning baserad på det senare perspektivet, hur hjälpmidlen används i skolan, är mest relevant eftersom det kan hjälpa oss att förstå i vilken utsträckning tekniska hörhjälpmiddel gynnar barn och elevers delaktighet i skolan. En förståelse av trender och dess konsekvenser kan bidra till positiv utveckling av samhällets insatser på området.

Referenser:

- Bergkvist, H. 2001. *74 röster om skolan: Att vara hörselskadad individualplacerad i år 7, 8 eller 9*: Örebro: Specialpedagogiska institutet.
- Bergkvist, H och A. Gustafsson, 2009. Teknik och pedagogik - vart är vi på väg? *Audio-nytt* 36(4): 32-33.
- Coniavitis Gellerstedt, L. 2006. *Om elever med hörselskada i skolan*. Örebro: Specialpedagogiska institutet.
- Delta Rapport A900306, 2010-11-02. *Sammenligning af T, FM og Dynamisk FM*
- Hjälpmedelsinstitutet. 2008. *Vems är ansvaret för hjälpmedel i skolan?* Hjälpmedelsinstitutet <http://www.hi.se/Publicerat/Hjalpmedelsverksamhet/Vems-ar-ansvaret-for-hjalpmedel-i-skolan/> Hämtad 2012-10-05
- Hörselskadades Riksförbund, HRF. 2007. *äh, det var inget viktigt... om hörselskadades situation i Sverige*.
- Lundqvist, P. 2003. *Classroom noise – Exposure and subjective response among pupils*. Doktorsavhandling. Umeå University Medical Dissertations, 844
- Phonak Field Study News, January 2011, *Digital or Dynamic FM? – Which gives better speech understanding in noise?* Field Study News, januari 2011.
- Proposition 1982/83:174, sid 9 *Om vissa ersättningar till sjukvårdshuvudmännen, m.m.* <http://www.riksdagen.se/sv/Dokument-Lagar/Forslag/Propositioner-och-skrivelser/om-vissa-ersattningar-till-sju-G603174/?text=true> Hämtad 2012-10-05
- Smirnov, S. 2011, *Comparison test of Phonak SmartLink FM transmitter vs Comfort Digisystem Microphone MD10*. Department of Electrical and Information Technology, Lund University, Sweden. http://www.comfortaudio.com/sv/wp-content/blogs.dir/8/files_mf/project_report_short.pdf Hämtad 2012-10-23
- SOU 1981:23 *Tekniska hjälpmedel för handikappade*. Betänkande från integrationsutredningen. Stockholm: Utbildningsdepartementet.
- SOU 2004:83 *Hjälpmiddel. Betänkande av LSS- och hjälpmedelsutredningen*. Stockholm: Fritzes.
- SOU 2011:30. *Med rätt att välja. Flexibel utbildning för elever som tillhör specialskolans målgrupp*. Stockholm: Fritzes
- STAF 2010. *Tekniskt stöd till barn med hörselnedsättning. En enkätundersökning av hörselvårdens resurser till barn i förskola och skola*. http://www.spaf.nu/AKTUELLT/Tekniskt_stod_barn_forskola_skola.pdf . Hämtad 2012-10-05

Förskolan för d

Förskolan för döva i Göteborg startade 1902. Det var den första förskolan för döva.

Initiativet att starta en förskola kom från Fredrik Nordin, rektor på dövskolan i Vänersborg.

Att den förlades till Göteborg berodde till stor del på den Carnegeiska fonden. Denna fond hade varit den ekonomiska basen för dövskolan på Nya Varvet i Göteborg. Den skolan lades ner 1899 och eleverna flyttades

över till Vänerskolan i Vänersborg.

MEN fondens stadgar var formulerade så att den verksamhet som fonden skulle stödja måste bedrivas i Göteborg! Då kom Fredrik Nordins tankar om förskola för döva väl till pass. Genom att förlägga den förskolan för döva i Göteborg, så hade man också säkrat dess ekonomi genom att den Carnegieska fonden kunde utnyttjas! Förskolan för döva i Göteborg har se-

dan levt vidare i över 100 år!

Här följer två texter om förskolan, skrivna med nästan 100 års mellanrum:

1917 beskrev Annie Koch, förskolans första lärare, verksamheten på ett levande, konkret sätt.

2012 skrev Ulla-Bell Thörin, som själv varit elev på förskolan som barn, om förskolan, i samband med att förskolans 110-årsjubileum uppmärksammades.

Vi ger smakprov ur deras berättelser om förskolan för döva i Göteborg.

Hos de dövstumma små barnen i Göteborg

av Annie Koch (1917)

Är det någon som har lust att se, hur de dövstumma småbarnen i Göteborg har det? Följ då med till Västra Skansgatan 1 B, en trappa upp. På dörren står "Förskola för dövstumma". Vi träder in i en rumlig tambur. Den långa raden med klädhängare är full med små överplagg. Alla barnen tycks vara komna.

Från den halvöppna dörren i fonden strömmar solskenet emot oss, och vi skymtar ett stort bord med muggar, smörgåsar och mjölkkanor. En ung flicka håller på att

hjälpa några småttingar till deras platser vid bordet. I detsamma öppnas en förut stängd dörr, och ut i tamburen troppar en rad av 6 à 7-åringar. De ser helt viktiga ut, De känner sig så stora nu, då de har riktiga tal- och skrivlektioner och börjar skolan redan kl halv tio. De små därinne har kommit först nu kl. 11. Alla eleverna, 13 till antalet, äter nu gemensamt sin frukost. De yngsta är tre, de äldsta sju år gamla.

Vi finner emellertid att det råder en viss brådska. Smörgåsarna för-

svinner i all hast. Man kappas till tvättbordet - och så huvudstupa till leksaksskåpet. Snart är det stora, ljusa rummet översållat med leksaker. Flickorna leker med dockor i ett hörn, gossarna har sina stall i ett annat men kör förresten hästar och vagn över hela golvet.

Kl halv 12 är det slut med den roliga leken. Barnen beger sig till lärorummet och ordnar sig kring de små borden där. Nu skall det arbetas! I dag skall de klippa i kulört papper äpple, päron och plommon, samma saker, som de model-

Löva i Göteborg

lerade för ett par dagar sedan. Det gäller att ha ögonen öppna och fingrarna i ordning för att få den rätta formen och rundningen på de olika frukterna. Fröken Boman, den unga handarbetslärarinnan, har hand om det hela. Det är svårt och knogigt, men mycket roligt. Det är bara förargligt, att fröken Koch tar en av gossarna med sig i ett annat rum för att undervisa honom i tal. Men han vet, att han snart får komma tillbaka till de granna papperslapparna. En annan får då i sin tur lämna arbetet för att sitta hos fröken Koch och lära sig namnen på alla de små leksakerna, som hon har därinne hos sig.

Efter 40 min. får barnen stoppa ned, vad de klippt i var sin portfölj. Lektionen är slut och gymnastik tar vid. Rasten, som därpå följer i 15 min., tillbringas i lekrummet och ägnas mest åt bilderböckerna. Sista lektionen slöjdar de stora barnen. Med grova lövsågar, filar och sandpapper förfärdigar de leksaker och annat smått åt sig. De mindre är för sig själva och har fullt med spel-, färg- och formkartor, byggklotsar, sorteringsövningar, och allt vad det heter, att sysselsätta sig med.

Klockan blir emellertid halv 2, och tiden är inne för hemfärd. Några mammor står i tamburen för att hämta sina små. Ett par av barnen bor så nära, att de tar sig hem på egen hand. De flesta åker dock med spårvagn till sina hem i skilda delar av staden. För att de skall komma riktigt fram, får de var sin adresslapp i ett band om halsen. Den lilla dövstumma gumman Al-

frida tar nu hand om resenärerna och följer dem till hållplatsen strax utanför porten, där så gott som alla stadens spårvagnslinjer passerar. Skolan läge är valt just med hänsyn till dessa goda kommunikationer. Under vinterns lopp brukar emellanåt, i regeln en gång i veckan, barnen och deras lärarinnor företa vandringar ut i staden. På dessa promenader hämtas stoff och idéer till ritning, modellering och slöjd. De går och tittar överallt, där det kan något att se, på torget, i fiskhallen, hos skomakaren, snickaren, smeden, skräddaren, svarvaren, korgmakaren, bläckslagaren, i kvarnen och bageriet, Skansen och brandstationen samt icke minst på museet. Där ser de en massa djur, som de känner från bilderböckerna. "Tomtebobarnens" alla kära vänner finns där, ugglan, haren, igelkotten, den märkvärdiga flädermusen och många andra, somliga hemska och farliga, men som väl är, instängda i glasskåp. (...)

Allra roligast kanske barnen har vid hamnen. Där ser de båtar av alla slag. Det lossas och lastas. Ångvinschen arbetar, allt är liv och lust. Lådor, säckar, varor av alla slag ligger på kajen. Nyfikenheten är stor, vad i all världen finns i lådorna? Det kikas i springorna, och alla de små näsorna vädrar. Ja, det är inte så svårt komma underfund med att det finns färsk fisk i den där lådan. Armar och fingrar börjar berätta: "Fisk är så gott.", "Mamma har kokat fisk därhemma idag.", "Fisken finns i sjön." och "Pappa har metat en så här stor fisk.", etc. Somliga barn kan säga ordet fisk och vill lysa med sina kunskaper. - Men se där ligger tunnor i långa rader! Näsorna drar in luften. Det doftar fotogen. Kan det vara sådant, som man slår på lamporna? Tvekan råder, ty fotogen har hittills förekommit endast på buteljer och fotogenkannor. Men lukten och lärarinnans förklaring, att vad som finns på en tunna, kan tappas på en kanna, är övertygande. - Ett

Lokaler för förskolan för döva:

1902 - 1909 Annedals småskola Föreningsgatan 4,

1902 - 1909 Masthuggets småbarnskola Paradisgatan, nära Fjällskolan

1904 - 1909 Getebergsgång(vid ändstation) Södra vägen 7, privat våning)
vissa tider

1909- 1912 Landsvägsgatan 3 (privat rum nära Järntorget),

1912 - 1970 Västra Skansgatan 1 b,

1970 - 1992 Mossebergsskolan

1992 - 1995 Växelmyntsgatan

1995 - Förskolan "Snäckan" nära Kannebäcksskolan

(Uppgifter framtagna av Ulla-Bell Thorin)

Förskolan för d

parti torkade långor drar uppmärksamheten till sig. Hos de flesta småttingar väcks glada julminnen. - En hop säckar undersöks. Man klämmer och känner. Potatis! Från ett fartyg lossas andra säckar. Mjöldammet ryker, då de dunsar ned från karlarnas ryggar, Är det också potatis? Nej, naturligtvis inte, det är mjöl och kommer från en kvarn, sådan som vi såg häromdagen. - Ja, så finns det järntackor, som smeden skall ha, han som de nyss varit hos. Och han skall göra hästskor och automobiler av järnet. - Bananavfall ligger runt kring en lår så stor som ett litet hus. Därinne finns säkert bananer, som kommit med båtarna långt, långt bortifrån. Masson av apelsiner skymtar därinne i sina glesa lådor, tyvärr oåtkomliga. Men nu glider ett lokomotiv med lastvagnar väl fyllda, Nya frågor och funderingar.

När barnen så kommer tillbaka till skolan, ritar de på väggtavlorna båtarna och ångvinschen och måsarna och fiskarna i vattnet och lådorna på kajen och pappa,

pappa som metar, och alla barnen bland lärarna och lärarinnorna med. Så modelleras fiskarna, tunnorna, tackorna och mammas fotogenkanna. Till sist ber en gosse få slöjda en båt. Det får han om han ritar upp modellen, och det gör han. Han ritar konturerna till en ångbåt, så sågar han ut den, målar den och sätter en for på den, så att den kan stå och dras i ett snöre efter honom. De andra vill också göra båtar, och det blir ett stort jubel, och om några dagar en hel flottilj alldeles som i hamnen. Men tåget, som gick på kajen, bör också vara med. När man så ritar upp de olika delarna av lokomotivet, är alla osäkra om det skall ha några fönster, och hur de sitter. Då får den pojken, som var dag passerar järnvägsspåren, när han skall hem, i uppdrag att ta reda på de där fönstren till i morgon. Nästa dag får man besked, lokomotivet slöjdas, person- och lastvagnar även. Det lastas med tunnorna och tackorna, som gjordes av lera, och med säckar, och till slut blir tåget nästan det roligaste.

Förskolan för dövstumma började sin verksamhet i sept. 1902 med omkring 60 000 kronors kapital, lärarinna och två elever. Den tillkom på initiativ av Rektor F. Nordin, som alltid varit särskilt intresserad av förskolesaken. Den lyder under samma styrelse som Göteborgs småbarnsskolor (för hörande barn under skolåldern). Omkostnaderna för densamma bestrids av räntorna på Carnegieska och Bergenholzska fonderna, vilka tillsammans uppgår till ovan nämnda summa. Den är öppen för dövstumma från Göteborgs och Bohus län. Undervisningen skall handhas av en examinerad dövstumlära-
rinna.

(...)

Omkring 50 barn sammanlagt har under årens lopp erhållit undervisning i skolan. De flesta har övergått till dövstumskolan i Vänersborg. De har där inte behövt genomgå intagningsklassens kurs utan kommit direkt in i första klassen.

(...)

Förskolan för döva i Göteborg

Ulla-Bell Thorin, 2012

Starten

Annie Koch började först med uppsökande verksamhet. Hon hittade några döva småbarn i Göteborg och startade 1 sept. 1902 genom att hämta dem först till en våning som hon fått låna till att bedriva verksamhet.

Efter ett 10-tal år fick Annie Koch höra ett rykte att det skulle byggas en fastighet i ett kvarter i stadsdelen Haga. Hon sökte upp den byggmästare som skulle starta husprojektet. Annie Koch bad om en rymlig lägenhet för att bedriva förskola där. Byggmästaren lovade

fixa det. När fastigheten blev klar fick man ta överta en 5-rumslägenhet och ett kök och man flyttade in så fort de var klara: Hörnet Västra Skansgatan 1 b och Haga Östergata 4 a. Där bedrevs förskoleverksamhet för döva mellan åren 1912 - 1970.

Löva i Göteborg

Många döva minns den perioden med glädje och nostalgi.

Annie Koch (1876 - 1972)

Annie Koch var unik för sin tid. Hon var utbildad till förskollärare, dövlarare och hon fick labiologiutbildning (avläsningsmetod) ett år i USA innan hon startade förskolan. Hon tog initiativ till en kontakt med konstnär Gunhild Jönsson (GJ) som ritade många bilder till planscher. Den metoden användes i många år. (Den borde finnas även idag fast i modernare stil och motsvara dagens samhälle)

Hon hade aldrig varit förtjust i att ställa upp på bild/foto, därför är det svårt att hitta några bilder på henne. Efter 40 år som föreståndare (1942/43) gick hon i pension 1942/43, ensam och ogift i hela sitt liv. Hon kunde teckenspråk men var inte fullt kompetent. Alma Abrahamsson efterträdde henne som ledare för förskolan. Åren har gjort Annie Koch mycket populär bland både barn, unga och gamla, både döva och hörsel-skadade.

Alma Abrahamsson (1906 - 1977)

Alma Abrahamsson kom som en friskt fläkt in i förskolans verksamhet. Samtidigt var hon redan engagerad i Göteborgs dövas förening.

Det var Annie Koch som hittade Alma Abrahamsson. Alma var då en liten flicka på julfest med sina döva föräldrar. Hon dansade ringdans och sjöng på

teckenspråk för döva förskolebarnen. Då såg Annie att det var någonting hos Alma som borde satsas på. Annie gick fram till de döva föräldrarna, Karl Johan Abrahamsson och Anna Amalia Abrahamsson, och bad dem att uppmuntra Alma till utbildning. Men föräldrarna hade inte råd att hjälpa Alma eftersom ekonomin inte räckte till. De hade också flera barn att sörja för. Då lovade Annie Koch att hjälpa till och bidra med ekonomiskt stöd till föräldrarna och till Alma.

Alma utbildade sig först till förskollärare och tog examen, sen direkt till dövlarutbildningen på Manilla. Hon fick omedelbart anställning på förskolan på våren år 1927 och hon var förskolan trogen i 40 år. Hon pensionerade sig under 1970-talet.

Verksamheter runt förskolan

Under första delen av 1900 talet hade Annie först lyckats värva döva barn som bodde i hela Göteborg. Sen utökades det med barn även utanför Göteborg, från Bohuslän ner till Halland, Småland och Skåne, en del från Västergötland. Allt som allt var det oftast upp till 25 barn.

Barnen som inte bodde i Göteborg behövde bo någonstans, medan de gick på förskolan. Först inköptes en villa vid Ståthållaregatan men sen efter några år blev det trångt för barnen. Då sökte Annie och Alma en fastighet och de hittade en vid Änggårdsplatsen. Det blev "Skolhemmet", som startade ca

1935. Det lades ner 1980. Då hade flera förskolor för döva dykt upp runt om i Sverige, i Stockholm redan 1925.

Under 1920-talet köptes en fastighet för de döva barnen i Sundsandsvik. Den behövdes som en "fristad" (koloni) under sommaren. Men den såldes efter några år. Senare hittades en annan bättre fastighet i Skredsvik i norra Bohuslän. Men också den lades ned och såldes, nästan samtidigt med skolhemmet vid Änggårdsplatsen.

Man fick ekonomisk hjälp via Allmänna arvsfonden när man förvärvade fastigheter. När de såldes fick man återbetala till Allmänna arvsfonden.

När Alma pensionerades flyttades förskolan från Västra Skansgatan till andra platser. Eftersom det saknades lekplats vid Västra Skansgatan måste den flyttas från ett brusande centrum till lugnare platser med möjligheter till utevistelse och lekplatser.

Alma var dövas förening trogen fram till sin död. Hon tog initiativ att starta dövas pensionärsförening (1969.) Hon var ofta anlitad som teckenspråkstolk, ställde upp som lärare i teckenspråk på Väst-anviks Folkhögskola då och då. Hon var också med i en arbetsgrupp för att starta en ordbok för döva (1945)

Tiden vid Västra Skansgatan 1 b, 1912 - 1970 fick många döva vuxna minnas med stor glädje.

Skola i utveckling – bakgrund och möjligheter

*Erik Ivarsson, f.d. rektor på Kannebäcksskolan
erik.ivarsson@vastra.goteborg.se*

Det sker förändringar inom undervisning av döva och hörselskadade elever i Sverige. Dövskolor flyttar ur sina ålderdomliga och oändamålsenliga lokaler och flyttar samman i skolmiljöer med vanliga grundskolor. Tidigare har Manilla-skolan efter 200 år lämnat skolan på Djurgården och snart står Östervångskolan i Lund på tur att flytta samman med den kommunala grundskolan Tunaskolan. En nationell samordnare har tillsatts av regeringen för att stärka kvaliteten i utbildningen för elever med funktionsnedsättning.

Samgående med vanliga skolor och utvecklandet av en gemensam skolutvecklingsdialog är nödvändiga steg för kvalitetshöjning inom svensk döv- och hörselundervisning. Tankarna bakom dessa förändringar är på intet sätt nya, utan har diskuterats i Sverige i över 50 år. Ansats till förändring har funnits vid många tillfällen men i sista stund har besluten stoppats och utvecklingen bromsats. Nu hoppas jag att propopen äntligen är ur.

Bakgrund

Efter en rad av skolutredningar, försöksverksamheter och skolreformer under mitten av 1900-talet samlade sig de svenska specialskolerektorerna i ”Specialskolans samverkansformer med Grundskolan – en policyförklaring”. Där kan man läsa: ”En viktig bakgrund inför resonemangen om specialskolans framtida utformning är inkonsekvenserna i nuvarande pedagogiska anordningar för döva elever i förskolan, specialskolan och gymnasieskolan. Förskolan har döva barn, individuellt eller i grupp, tillsammans med hörande barn. Gymnasiala utbildningar för döva ungdomar är centraliserad till Örebro och ingår organisatoriskt i den allmänna gymnasieskolan. Specialskolan som mellanliggande skolform framstår i detta sammanhang som en ologiskt utformad anordning. Den har fått en försenad utveckling i och med att långt utdragna utredningar ej lett till godtagbara förändringsförslag. ... Specialskolan är som pedagogisk anordning fortfarande i princip en institution, som trots strävanden mot ökade kontakter och samverkan med samhället i övrigt inte kan nå mycket längre p g a dess traditionella isolerade situation. Den socialt avskilda skolan som miljö medför enligt våra erfarenheter fler negativa än positiva effekter för döva och gravt hörselskadade barns personlighetsdaning” (Specialskolans rektorsförening, augusti 1982).

Det var en kraftfullt formulerad markering från specialskolans ledare om en önskad förnyelse. Rektorerna lyfte fram de förändringar som gjorts inom specialskolornas boende och underströk sårbarheten i elevernas språksituation men fastslog ändå i sitt policydokument. ”Huvudprincipen bör vara en gemensam skolmiljö för handikappade och icke handikappade elever med rätt till undervisning efter de metoder som respektive elevgrupp behöver.”

Vänerskolans dåvarande rektor Ingvar Landstedt var en framsynt skolledare som aktivt verkade för förnyelse. I au-

gusti 1980 tillsattes en referensgrupp med uppgift att utforma ett program och idéförslag på en integrerad skola samt förskola på Holmängenområdet i Vänersborg. ”Det främsta skälet för en skolbyggnad på Holmängen är möjligheten att åstadkomma en samverkan mellan Vänerskolan och grundskolan.” (Referensgruppen för Holmängenprojektet okt 1981).

Tyvärr blev Holmängenprojektet ett i raden av nydanande förslag inom dövundervisning, som inte realiserades. När sedan Vänerskolan fattade beslut hösten 1991 om att avveckla de externa klasserna i Göteborg, trots Göteborgs protester, fick jag i januari 1992 uppdraget att göra en förstudie för en ”samlad döv- och hörselundervisning vid en kommunal grundskola i Göteborg”. Jag baserade mycket av förslaget, som ledde fram till Kannebäcksskolan, på idéerna bakom Holmängenprojektet.

Höstterminen 1992 startade Göteborg den första kommunala klassen för döva och 1994 kunde Kannebäcksskolan tas i anspråk som samlad skola för elever som är döva, hörselskadade eller har en grav språkstörning och som grundskola för elever från grannskapet. I konceptet ingick förskola, fritidshem samt ambulerande stöd till integrerade elever med hörselskada i Göteborgs förskolor och skolor.

Kannebäcksskolan byggdes sedan om och till i etapper fram till 2002 då hela skolan var klar med ändamålsenliga lokaler. När nu också Manilla-skolan och snart Östervångskolan lämnar sina 100-200 åriga lokaler och flyttar samman med andra skolor är det ett viktigt paradigmskifte – institutionsprägel är bruten inom döv- och hörselundervisningen.

Vad lär vi oss av skolors organisation?

En skolas sätt att organisera sig skickar signal till eleven om hur skolan betraktar denne. Exklusiva privatskolor i avskild herrgårdsmiljö ger en signal, elever grupperade efter medicinsk diagnos i avskild skola ger en annan. Dessa signaler påverkar elevens självbild. För den förra gruppen kan det vara

en del av en framtida karriärstrategi att uppleva sig själv som del i en utvald och exklusiv skara men vad ger avskildheten för signal till döva och hörselskadade elever?

Det är omgivningens signaler som ger individen bränsle för sin inre motivation. Vi har alla en vilja att lära och vi har också en önskan att diskutera våra kunskaper. Men det är i mötet med andra vi speglar våra uppfattningar och stämmer av värdet av vår kompetens. Om vi prövar vår självbild i ett utanförskap får det konsekvenser, så därför är det ett viktigt steg när skolorna nu stiger ur sina museala byggnader, som visserligen är vackra och trevliga för vuxna men absolut inga barnmiljöer. Å andra sidan är integrering och fungerande inkludering inget som bara uppstår av sig själv om vi river de gamla institutionerna utan det krävs en genuin förståelse för hörselskada som kommunikationshinder och kommunikationshinders betydelse för individers lärande.

Jag är hörselskadad och jag kommer fortfarande ihåg, efter snart 60 år, hur det var att börja skolan. Jag hade inget problem med att skaffa mig kunskap, den skaffade jag mig på egen hand genom läsning. Men jag kommer ihåg hur svårt jag hade att hänga med i själva klassrumsprocessen på grund av min hörselskada. Hur tröttsamt det var och hur sorlet gav mig huvudvärk och sus i öronen. Jag betraktades som en okoncentrerad drömmare som mestadels var bortom den gemensamma klassrumsaktiviteten och som inte uppfattade frågan när den ställdes till mig. Eftersom jag oftast hade den efterfrågade kunskapen kände jag mig aldrig dum - bara utanför skolans aktiviteter.

De senaste 20 årens tekniska utveckling av hörselhjälpmedel har inneburit nya möjligheter att välja skolgång i såväl hörande som tecknande miljöer vilket förändrar familjers och skolors situation. Nästan alla hörselskadade elever är idag integrerade och många av dessa är även inkluderade i fungerande klassrumsgemenskaper, men det betyder inte att problemen därmed är över. Det är lika svårt för hörselskadade idag, som på min skoltid, att fullt ut delta och göra sig själv rättvisa i skolarbete. Kommunikationshindret finns kvar trots förfinade hjälpmedel.

Som barn förstår man inte vad det är som saknas, med eller utan hjälpmedel finner man sig till rätta. Det har tagit mig nästan ända tills nu att förstå hörselskadans villkor och komplikation för lärande i skolmiljö.

Uppgifter inför framtiden

Sveriges regering tillsätter nu en nationell samordnare som skall stärka utbildningen för elever inom specialskolans målgrupp som är döva, hörselskadade eller har en grav språkstörning och är i behov av teckenspråk. Bakgrunden är, bland annat, att olika undersökningar och skolinspektioner visat att såväl statliga som kommunala skolhuvudmän inte fullt ut klarar av att ge dessa elever det stöd som de har rätt till.

”Alla barn har rätt till en bra utbildning och skolan måste göra mer för den här gruppen elever” säger utbildningsminister Jan Björklund.

Ja – absolut. Det finns mycket att göra för att höja kvalitet och effekt i undervisning av dessa elever. Naturligtvis skall ett sådant utvecklingsarbete vila på vetenskaplig grund och ta vara på beprövad erfarenhet. Genom att kritiskt granska

såväl de segregerade skolalternativen som inkludering utan särskilt stöd kan man sätta samman fakta i nya koncept och modernisera stödet.

En sådan förnyelse handlar om att anpassa stöd och miljöer så att hörselskadade och döva elever kan få sin undervisning med andra jämnåriga eller i deras närhet. Det handlar också om att stärka stödet av ambulering pedagoger för individintegrerade elever. Dessa åtgärder finns redan idag på många håll men behöver utökas kraftigt.

Men det som är ändå viktigare är att utveckla och förfinas en metodik för inkludering. Det handlar om att stärka inkluderingskompetensen – att förstå hur man leder den enskilde eleven i sitt lärande med hänsyn till elevens behov och att skapa tydliga ramar och spelregler för samspel elever emellan. Den professionella pedagogen förstår elevens egenart och planerar skoldagen med hänsyn till funktionshindrets pedagogiska konsekvenser. I det ligger ett tydligt ledarskap där pedagoger vet vilka rutiner som är odiskutabla och vilka rutiner elever har medbestämmande i. Dessa förhållanden ser olika ut från klass till klass. En sådan inkluderingskompetens utvecklas bäst i möte och dialogiskt samlärande mellan pedagoger med perspektiv från döv- och hörselundervisning och pedagoger med perspektiv från ordinarie klasser. Det talar för att den fortsatta utvecklingen av undervisning för döva och hörselskadade skall ske i blandade praktiker på skolor som har vanliga klasser och klasser med döva och hörselskadade elever.

Det finns en stor potential på de kommunala hörselskolorna som utnyttjas dåligt, så även på Kannebäcksskolan. Man använder inte hela skolans samlade erfarenhet som ett kluster för gemensam skolutveckling. Pedagoger i grundskola och särskola, som undervisar döva, hörselskadade, elever med språkstörning eller andra elever möts alltför sällan i gemensamma skolutvecklingsdialoger. Gemenskap mellan elever i såväl undervisning som fritid kan ökas väsentligt. Kannebäcksskolan har efter 20 år organiserats om till en gemensam organisation som omfattar samtliga elever. Det kommer att leda till att också lokalplanering, klassanordningar och undervisningsstrukturer kommer att förändras. En sådan förnyelse ger fler möjligheter att möta elevers olika behov och att den samlade kompetensen kommer alla elever bättre till nytta.

Jag föreslår också att man överläter de regionala specialskolorna till värdkommunerna. Skolorna nyttjas ändå främst av elever boende i värdkommunen eller i närliggande kommuner om man studerar elevkatalogernas adresser. Dessa skolor har ofta haft minskade elevtal och överkapacitet på lokaler vilket gör det möjligt att öppna skolan för hörande elever från närområdet. Specialskolorna har drivna pedagoger som tillsammans med grundskolans lärare kan utveckla ny framtidsinriktad praktik för lärande – en skola för alla. Specialskolans elever kommer att tjäna på ett sådant samgående.

”Våra elever får se hur det fungerar i hörande miljö och kan lättare välja det språk som passar dem bäst” sade Christer Fleur, regionchef för Specialpedagogiska skolmyndigheten och tidigare rektor på Östervångsskolan, till Sydsvenska Dagbladet med anledning av planerade samgåendet med Tunaskolan.

Høy puls på hø

Tekst: Gerd Vidje. Foto: Svein Erik Dahl

– Gjennom 21 år som leder på hørselsområdet i Statped, har jeg sett hvordan dette fagfeltet kan fascinere og gripe mennesker – og prege oss for livet, sier Gudmund Eikli, fagansvarlig i det nye Statped for nettopp «hørsel». Og engasjerte fagfolk må til, for utfordringene og arbeidsoppgavene står i kø.

Eikli mener fagfeltet vel så mye handler om språk, identitet, kultur og kommunikasjon, teknikk og teknologi, som om opplæring og spesialpedagogikk. – For meg er det særlig mangfoldet og kombinasjonen av ulike fagområder som fascinerer og engasjerer, sier han.

Et fagfelt med lang historie – også i uenighet

Historisk sett er arbeidet med gruppen døve og hørselshemmede den eldste

delen av det som i dag kalles spesialpedagogikk. De første – og de siste statlige spesialskolene var for elever som er døve. Fagfeltet har siden starten for flere hundre år siden vært preget av meto-destrid – i ulik grad. To forskjellige tilnæringsmåter har preget fagfeltet, og synet på hva som har vært den «riktige metoden» har skiftet. Eikli nevner den franske metoden som satset på tegn og tegnspråk, i motsetning til den tyske som var basert på tale. I dag finnes fortsatt de samme to grunn-synene, både med tegn-språk og en tospråklig tilnærming, og med en opplæring som i større grad bygger på tale med tekniske hjelpe-midler som støtte.

– Oppe i dette har fagfolk sine mening-er, og så skal foreldre og deres barn forsøke å velge. Noen gjør som Ole Brum og sier «ja takk, begge deler»,

mens andre velger en tilnærming som mer eller mindre rendyrket baserer seg på én av disse tilnærmingene.

Må favne vidt

De siste 30–40 årene har forskning på tegnspråk, og etter hvert også offentlig språkpolitikk, slått fast at tegnspråk er et fullverdig språk. Aldri har en tilnærming basert på tegnspråk stått sterkere i lover, i læreplaner og i opplæringen enn i dag. Samtidig har den teknologiske utviklingen, sammen med en skole- og samfunns-politikk bygd på ønsker om inkludering, ført til at søknadene til sentraliserte skoler for døve elever har gått ned. De aller fleste foreldrene ønsker i dag at deres barn skal få et tilpasset opplæringstilbud på den lokale bostedsskolen.

– Dette har svekket tegnspråkmiljø-

Hørselsområdet

ne og resultert i at tre av fire statlige skoler for døve elever er vedtatt avviklet. På mange måter et stort paradoks når man ser på den sterke satsingen på tegnspråk i opp-læringslov og læreplaner. En stor statlig virksomhet som Statped må evne å bygge kompetanse og utvikle og tilby tjenester som kan favne vidt. Det er ikke to barn eller to familier som er like, og i Statped må vi ha topp internasjonal kompetanse innenfor hele bredden av faglige tilnæringer, sier Eikli.

Tidlig innsats er avgjørende

For noen år siden innførte helsevesenet screening av nyfødte med tanke på å oppdage hørselstap. Eikli kaller det for - en revolusjon for arbeidet med hørsels-hemmede.

- Dette endret fullstendig rammebetingelsene, grunnlaget og utgangspunktet for arbeidet med habilitering og opplæring av hørselshemmede. Og for Statped har det vært helt nødvendig å endre tilbudet om informasjon, kurs og opplæring for foreldrene. Nå kan foreldre få beskjed om at deres barn har et hørselstap svært tidlig, og før de i det hele tatt har fått mistanke. Tidligere kunne foreldre ha en sterk mistanke om at noe var galt lenge før dette endelig ble bekreftet. Statpeds «straks»-tilbud og andre tjenester til foreldre og kommuner i denne første tiden har blitt svært betydningsfulle for foreldrene, barna og kommunene. Vi ser her glimrende og helt konkrete eksempler på hvor avgjørende tidlig innsats kan være.

Problemer med lydmiljøet for mange elever

Et annet område som Eikli er opptatt av, er de dårlige lytteforholdene for barn og elever med høreapparat. I mange klasserom og barnehager er det svært vanskelige akustiske forhold. Altfor lang etter-klangstid og for mye

støy gjør tilværelsen vanskelig for høre-apparatbrukere. Og vanskene som mange med hørselstap har med å oppfatte det som sies, blir også forsterket når undervisnings-gruppene er altfor store.

- Dette har vi mye kunnskap om, også om hvordan forholdene kan forbedres med enkle og konkrete tiltak, men det vinner ikke frem i kommunale prioriteringer. Sannsynligvis må forskrifter og lovverk på plass først. Dette er sterke eksempler på at universell utforming gagnar alle. Godt tilrettelagte akustiske lydforhold, gjerne kombinert med moderne lydut-jevninganlegg, kommer hele klassen, og også læreren, til gode. Her er det behov for et krafttak! Tenk på alle de elevene som i mange år opplever vanskelige lytteforhold med alle de ulempene og problemene det medfører.

- Vi forstår at det å redusere gruppestørrelsen innebærer betydelige kostnader, men det er ofte helt nødvendig. I tillegg vil det etter min vurdering ofte også være mye å hente på en bedre samordnet pedagogisk og hørselsteknisk rådgivning og klarere ansvarsfordeling.

Pedagogisk oppfølging ved CI

I dag sitter Eikli i en tverrfaglig arbeidsgruppe (oppnevnt av Helsedirektoratet og Utdanningsdirektoratet) som skal se på hvordan man kan bedre den pedagogiske oppfølgingen av barn som har fått operert inn cochlea implantat.

- Vi skal beskrive de ulike fagmiljøenes ansvar, roller og oppgaver, identifisere hva som er god pedagogisk oppfølging og foreslå tiltak og virkemidler. Alt for å bidra til god, samordnet pedagogisk oppfølging og en bedre samordnet innsats fra tjenesteytere. Vi skal også foreslå systemer og rutiner for en samordnet pedagogisk oppfølging. Dette et stort og viktig arbeid som nylig er satt i gang, og som skal gjennomføres i løpet av 2014.

Deltidsopplæring og veiledning

Eikli nevner også et oppdrag fra Utdanningsdirektoratet hvor Statped skal se på hvordan deltidsopplæringen skal styrkes og videreutvikles. Innen august i 2014 skal en ny modell være innført over hele landet. I kjølvannet av avviklingen av den statlige helårs-opplæringen i Bergen, Oslo og Holmestrand, ønsker politikere og departement/direktorat at ressursbruken skal dreies til en bedre deltidsopplæring og veiledning i skoler og barnehager.

- Å utvikle tilbudet, få på plass avtaler med kommunene, tekniske løsninger og kompetanse, er en stor utfordring. Poenget er at fjernundervisning skal bli en naturlig del av og supplement til deltidstilbudet over hele landet. Likevel vil aldri teknikken kunne erstatte behovet for å samles ansikt til ansikt. Statped skal legge til rette for å utvikle bedre og flere sosiale/språklige møteplasser for elever som både er døve og tungheørte, i tillegg til en styrket deltidsopplæring.

Styrke tegnspråkets stilling

På tegnspråkområdet skal det satses på flere tiltak for å styrke tegnspråkets stilling. Det vil bli satt i gang flere pilotprosjekter, og utdannings-tilbudet i tegnspråk skal styrkes. De fire særskilte læreplanene for døve og sterkt tunghørte er nå ute på høring. Se Utdanningsdirektoratets hjemmeside, www.udir.dep.no.

- Jeg ser heller ikke bort fra at direktoratet, i kjølvannet av denne prosessen, kan komme til å vurdere hvordan tegnspråkparagrafen i opplæringsloven skal forstås. Det er mange som mener at cochlea implantat har endret situasjonen for mange elever slik at det ikke bør være obligatorisk å ha alle fire planene.

Kära Läsare, kommer du ihåg?

av Inga-lill Nordenskiöld, tidigare redaktör för NTD

Minns du när NTD var en murrig liten tidskrift i A5-format utan färg? Den såg inte särskilt lockande ut, men innehållet var bra och intressant om man bara öppnade den.

Så var det när jag år 2000 blev tillfrågad om jag ville bli huvudredaktör för denna vördnadsvärda tidskrift med mer än hundra år på nacken med ursprung från Nordisk Tidskrift för Dövundervisningen först utgiven år 1898 och med rötter från Tidskrift för Döfstumskolan utgiven första gången 1879 i Sverige.

Jag svarade först nej, men såg snart framför mig en chans att ändra och modernisera NTD. Då svarade jag: "På ett villkor, att jag får göra om den."

"Jo, ja, det skulle NOG gå bra" blev svaret så tryckeriet och jag började göra planer. Personalen på Lunds Tryckeri, som haft NTD under sina vingar många år började bli rätt trötta på den otidsenliga layouten och de gav mig helhjärtat stöd. De andra nordiska redaktörerna blev mer och mer positiva till idén, men nu gällde det att få med SHD-styrelsen. Man vänder inte så lätt en gammal, tung skuta. "VAD SKULLE LÄSARNA SÄGA". – "Blir det inte väldigt dyrt?"

Det kan vi undersöka svarade vi i redaktionen. Låt oss göra ett par provnummer med en enkät till läsarna och finansiera med annonser från hörsel-tekniska firmor. Annars hoppar jag av svarade jag, för då har jag ju inte fått igenom mitt villkor.

Sagt och gjort vi fick göra ett försök. Jag åkte till Lund och planerade med tryckeriet.

En omslagsbild hade jag tagit av en dansgrupp med döva flickor från Odessa. Flickorna var ganska "lättklädda" i egyptiska, vackra dräkter som de sytt själva. Jag hade träffat dem i Ukraina, där jag deltog i ett biståndsprojekt och de fick komma till Sverige och uppträda. Då passade jag på och tog några bilder av dem mitt i dansen.

Det hördes en del mummel om att "så där" kunde vi väl ändå inte ha framsidan, men jag svarade att skall det vara nytt så skall det synas att det är NYTT.

Vi hade en enkät på tidningens baksida där läsarna fick skatta på en skala från 1-----10 vad de tyckte om NYA NTD.

10 var bästa möjliga men många satte sitt x utanför tian. Endast EN läsare från Norge skrev att så här fick man verkligen inte göra med en aktningvärd hundraåring.

Eftersom hörselskadade är så många fler än döva passade vi på att

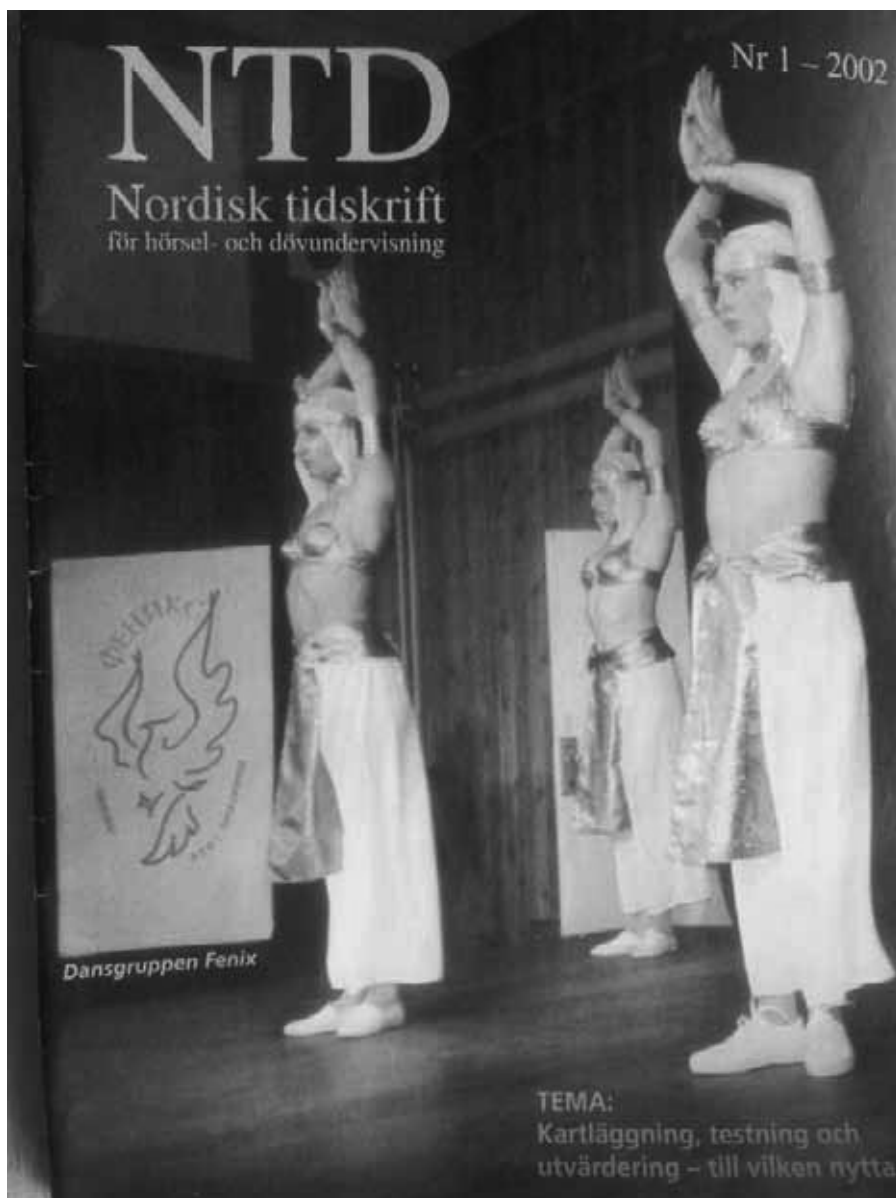
inte endast ge kära NTD ny kläde-dräkt utan även nytt namn. Hon heter därefter

"Nordisk Tidskrift för Hörsel – och Dövundervisning".

Det skulle visa sig att detta var ett riktigt förutseende från oss, eftersom fler och fler barn fick CI och blev i behov av hörselpedagogik.

Det är naturligtvis sorgligt att en så gammal förnäm dam nu måste ge upp, men ingen kan leva för evigt.

"Livet är som en fest ---- Det är som med andra fester. Man ska inte stanna för länge" (Citat från Sven-Bertil Bärnarp i DN)

DDL - og undervisningsområdet

(Af: Jette H. Zehntner – HB repræsentant i DDL)

Det kan ikke længere være en hemmelighed for folk med kendskab til udviklingen på skoleområdet for døve at det er gået stærkt de seneste 5-10 år. Elevtallene er faldet støt, ligesom elevsammensætningen har ændret sig markant og med dette også de kræfter og kompetencer, som skolerne råder over.

Danske Døves Landsforbund (DDL) har fulgt udviklingen tæt og med bekymring. Flere og flere døvfødte børn, som siden har fået indopereret Cochlear Implant, inkluderes i lokale tilbud fra tidlig alder – tilbud, som i langt de fleste tilfælde vender ryggen til dansk tegnsprog og tegn-støttet kommunikation og i stedet satser på at forme børnene til sprogligt normalt fungerende individer på linje med deres hørende kammerater.

DDL mener, at den måde inklusionsstanken administreres på i dag, alt for ofte er med til at skabe skæve og lukkede rammer for at se og forstå hele barnet. For børn er forskellige og har forskellige behov.

En undersøgelse lavet for ikke så længe siden viste, at hhv. 91% af de inkluderede børn i vestdanmark og 41% i østdanmark, stik mod forventning, ikke har udviklet et alderssvarende talesprog ved skolestart.

DDL finder dette dybt problematisk, hvis der ikke samtidigt er tilbudt en form for visuel kommunikation hvor behovet er til stede – og kan på ingen måde acceptere præmissen, at børn med høretab risikeret at blive sat år tilbage i sproglig- og social udvikling.

Tallene ovenfor forklares ofte med eksempelvis manglende engagement fra familiært hold i forhold til at passe barnets taletræning, parret med en for ukoordineret indsats fra professionelt hold. Dette tages ej heller for gode varer, al den stund der FINDES visuelle muligheder, som man kunne og kan give børnene og deres bagland mulighed for at vælge til som et supplement der sikrer, at ingen børn falder igennem eller sættes tilbage i udvikling.

Undersøgelsens tal, koblet sammen med et manglende samlet overblik over praksiserfaringer fra pædagogisk og lærerfagligt hold, skaber usikkerhed og utryghed i forhold til, hvor vi er på vej hen og DDLs bud på et optimalt og rummeligt tilbud til døvfødte børn med og uden CI må derfor blive at der gives muligheder for at vælge mellem forskellige skoletilbud :

- Et skolemiljø med hovedvægt på tegnsprog
- Et skolemiljø hvor tegnsprog og talesprog fylder lige meget
- Et skolemiljø med hovedvægt på talesprog.

Ud over dette indledende, ønsker DDL tillige at der åbnes muligheder for gruppeinklusion så børnene kan følges ad i en erkendelse af, at læring handler om meget mere end det der foregår i et klasseværelse, samt at der etableres en samlende statslig tilsynsinstans - som det findes i både Norge og Sverige¹ – der kan være med til at sikre, at vigtig viden og kompetencer på skoleområdet for døvfødte børn ikke forsvinder, men vedligeholdes og videreudvikles i et åbent og rummeligt perspektiv, hvor dansk tegnsprog og den visuelle kommunikation tages ud af sin nuværende dæmoniserede form og overvejes som en værdig og ligeværdig medspiller sammen med andre tiltag.

Desværre bekræfter evalueringen af kommunalreformen ovenstående bekymring og understreger nødvendigheden af et samlet overblik. Samme evaluering anbefaler da også at der etableres en struktur der kan være med til en samling af tilbuddene, som relevante parter, herunder også forældre til døve børn, børn med tillægshandicaps samt døvblinde børn kan søge på, for derved at danne sig et nuanceret og oplyst grundlag for beslutninger vedrørende det enkelte barn, som ikke udelukkende er baseret på et lokalt og potentielt farvet og manglende vidensgrundlag.

DDL mener ikke at arbejdet med

en sådan struktur bør ligge i kommunerne, men bør være et nationalt forankret anliggende, hvis ansvar er at samle viden om, registrere og evaluere eksisterende foranstaltninger, herunder også undervisningsmetoder, pædagogikker samt ikke mindst sprogvvalg i forhold til døvfødte børn samt børn med tillægshandicaps og døvblinde børn

En sådan myndighed ville være et godt skridt på vejen hen imod at sikre at alle, både forældre til børn med høretab såvel som voksne med et ditto, politikere, interesseorganisationer og professionelle hurtigt kan danne sig et overblik.

Myndighedens opgave skulle dertil også være at sikre en koordinering af de forskellige tilbud så det der samlet satses på, passer til det enkelte individ der er tale om sikres, at ethvert barn med høretab sikres lige muligheder for en frugtbar udvikling – en sikring som også bakkes op af handicapkonventionens udtryk for, at handicappede børn har ret til at modtage den undervisning der fremmer barnets sproglige, sociale og boglige udvikling bedst muligt.

Og – vil vi tilføje: ret til en **evidensbaseret** indsats der bygger på reelt uvildigt baseret og nuanceret forskning der kan være med til at belyse områder indenfor undervisningsmaterialer, tosprogethed, undervisningsmetoder med videre.

Sluttelig ønsker Danske Døves Landsforbund at være en aktiv del af det arbejde der fremadrettet gøres på området i forhold til handicapkonventionens artikel 4 nr.3 der påpeger at vi bør involveres i sager der vedrører os selv.

(Artiklen er skrevet med inspiration fra brev til undervisningsminister Christine Antorini, sendt 22. januar 2013, samt DDL's høringsvar ifm. evalueringen af kommunalreformen på området vedrørende døve i specialiserede undervisningstilbud).

¹ Se . ww.spsm.se og www.statped.no

NTD - så började det

(tidigare publicerad i NTD 2008, nr 3)

Lennart Andersson, ntd.tidskrift@bredband.net

Ett sätt att belysa NTD:s historia är att se var man förr i tiden har skrivit om de frågor som vi bevakar. NTD har två särtecken som tillsammans gör den unik: den är trespråkigt nordisk och den tar upp frågor som rör dövas och hörselskadades utbildning och rehabilitering.

Under de senaste 150 åren har det funnits flera tidskrifter som kännetecknats av att de skrivit om dövutbildning* och haft läsare i hela Norden. De kan alla sägas vara en del av NTD:s historia. Här följer en kortfattad presentation av dessa.

Nordisk Tidsskrift for Blinde-, Dövstumme- og Idiotskolen

År 1867 utkom i Köpenhamn den första tidskriften som tog upp funktionshinder omvårdnad i Norden. Tidskriftens namn ändrades efter en tid till Nordisk Tidsskrift for Blinde-, Dövstumme- og Aandssvageskolen, och ytterligare senare till Nordisk Tidsskrift for Abnormskolen. Dess redaktörer var J. Moldenhawer, Forstander for det Kgl. Blindeinstitut och Johan Keller, Forstander for Dövstummeskolen gr. p. Talemethoden og Anstalt for Aandssvage Börn.

Enligt första numrets 'Forord' förväntades "at Tidsskriftet vil blive et Baand, der kan bidrage til at befaeste og styrke de humane Bestraebelser i Norden; og for at samle og tilegne sig alt det Gode, der maatte fremkomme i Retning af den abnorme Skole og kunde fremme dens Formaal, vil det, foruden at optage Artikler og Beretninger fra de nordiske Lande, ogsaa give korte Meddelelser om

det Vigtigste, der i fremmede Lande skeer i Blinde-, Dövstumme- og Idiotsagens Interesse."

1883 förstärktes tidskriftens nordiska karaktär: "Tidskriftets Redaction har nemlig henvendt sig til Dr. phil. O. v. Feilitzen i Sverrig, Pastor Skavlan i Norge og Domprost Alopæus i Finland med Opfordring til at tiltraede Redactionen og (...) indsamle litterare Bidrag i Form af Aarsberetninger, originale Artikler och Referater af, hvad der røre sig indenfor Abnormskoleverdenens Omraade saavel i Norden som i Udlandet. (...) Ved en saadan Ordning er det at haabe, at Tidsskriftet paa en mere omfattende og fyldig Maade, end hidtil har kunnet skee, vil kunne løse sin Opgave at blive Faellesorgan for den nordiske Abnormskole, medens det samtidig vedbliver at vaere Organ for Foreningen 'Abnormskolens Venner' i Kjöbenhavn."

Men 1884 dog Professor Keller, en av redaktörerna, och tidskriften slutade utkomma.

Man hänvisade till att det numera "er stiftet et svensk Tidsskrift for Dövstummesagen, nemlig 'Tidsskrift for Dövstumskolan', redigeret af Fr. Nordin og udgivet af 'Svenska Dövstumläraresällskapet'". Man påpekade att det kanske inte behövdes två 'Organ for Dövstummesagen' i Norden.

Dövstumvännen

Tidskrift, utgiven 1876 - 1883 av O. E. Borg, direktor för Manillaskolan i Stockholm.

I första numret 1876 sades tidskriften vara "till tjenst for dövstamma och deras vänner" och att den skulle "innehålla

meddelanden från svenska och utländska dövstumanstalter och dövstumföreningar jemte ämnen i öfrigt, som kunna vara af något synnerligt värde icke allenast för de dövstamma sjelfva utan äfven för de personer, hvilka nitälska för deras såväl andliga som lekamliga väl."

Tidskriften innehöll material avseende undervisningen vid dövskolorna i Sverige, internationella möten och kongresser, rapporter från dövföreningar, främst dem i Norden, men var också ett slags 'lokalblad' för den döva gemenskapen, med upplysningar om gudstjänster på teckenspråk, dövas giftermål, konfirmationshögtider osv.

Dövstumvännen upphörde 1883. I sista numret hänvisas läsarna till både **Tidsskrift för dövstumskolan** och **Nordisk tidsskrift för abnormskolan**.

Tidsskrift för dövstumskolan

1878 annonserades Tidsskrift för dövstumskolan, ett organ för Svenska Dövstumläraresällskapet. Fredrik Nordin var redaktör och tidskriften utkom med sin första kompletta årgång 1880. Den utkom sedan kontinuerligt till och med 1898.

Under denna tid tyckte man att "den svenska, såväl som den skandinaviska, dövstumskolan öfverhufvudtaget genomgått ett betydelsefullt utvecklingsskede. Därom har ock stundom det meningsutbyte, som förekommit i tidskriften, burit vittne". Om tidskriften medverkat positivt i denna utveckling "hafva vi härför i främsta rummet att tacka det understöd, som lemnats oss från många håll, ej blott af svenska, utan ock af danska och

*Vid mitten och slutet av 1800-talet kallades den 'dövstum' som inte kunde följa med i ett talat vardagssamtal, alltså personer som idag skulle kallas antingen döva eller hörselskadade.

norska kolleger.” Även denna tidskrift var alltså, om än inte till namnet, en nordisk angelägenhet.

Nordisk tidskrift för dövstumskolan

1898 samlades man till det fjärde nordiska abnormskolmötet där det svenska dövläraarsällskapet kom med ”det erbjudandet att sällskapets tidskrift skulle utvidgas till en för de nordiska länderna gemensam tidskrift.” Detta blev också beslutet vid ett ”Möde i Udvalget for Udgivelsen af et nordisk Tidsskrift for Dövstumskolen, afholdt i Kjöbenhavn den 10:de Juli 1898.” I protokollets första paragraf står: *Man besluttede, at Tidsskriftets Navn skulle vaere: 'Nordisk tidskrift for Dövstumskolen'.*

1899 utkom **Nordisk Tidskrift för**

Dövstumskolan med sitt första nummer, *”aflösande och fortsättande Tidsskrift för dövstumskolan”*. Redaktörer var Fredrik Nordin (Venersborg, Sve), Hjalmar Keller (Nyborg, Da), och I. A. Fjörtoft (Kristiania, No).

I första numrets ’Anmälan’ påpekar redaktörerna *”fördelen att representera flera nationer, hvilka å ena sidan förstå hvarandras språk och förete många likheter, men å andra sidan äga hvar och en sin individualitet. Dessa omständigheter, hvilka framhållits såsom en viktig faktor för de nordiska ländernas utveckling, hafva ock visat sig vara af största betydelse för ett befruktande tankeutbyte mellan dessa länders arbetare inom dövstumskolan.”* Man framhöll också tidskriftens öppenhet och opartiskhet: *”Att tidskriften ej är afsedd för något visst parti, utan står öppen för bidrag från skilda läger, torde*

vi ej behöfva påpeka. Hvarje ärlig åsikt, framställd i en klanderfri form, har alltid rätt att göra sig hörd.”

Förändringar i språkbruk och i verksamhetens inriktning har inneburit att namnet ändrats några gånger under de mer än 100 år som gått. Det blev **Nordisk tidskrift för dövundervisningen**, och senaste gången, år 2002, ändrades namnet till dagens **Nordisk tidskrift för hörsel- och dövundervisning**.

Tidskriften du håller i din hand har alltså en lång historia. Men hur gammal är den? Ja det beror lite på hur man ser det. Men från 1867 och fram till idag har det kontinuerligt funnits nordiska tidskrifter som engagerat skrivit om dövas och hörselskadades undervisning.

Avsluttende betraktninger om NTD

Det kjennes vemodig at samarbeidsprosjektet Nordisk Tidsskrift for dövundervisning går mot slutten. Et unødig sorti? Ble vi innhentet av en utvikling vi tilpasset for sakte til? Kanskje blir det for enkelt å skylde på tidsånden og endringene, men her ligger kanskje noe av forklaringen. Det finnes snart ikke flere audiopedagoger som er tradisjonelle lærere på regionale/nasjonale skoler og kompetanse-sentra, oppdraget er desentralisert og til dels avsluttet. Flere av oss har gått over til være rådgivere/veiledere uten daglig praksis i skole og barnehager, dvs. vi støtter opp andre med ansvar for døve og tunghørte barn, hvilket selvsagt er helt essensielt for å sikre tilbudet til disse barna.

I tidligere tider da audiopedagoger var samlet på få steder var det nok organisatorisk lettere å drive et dugnadsprosjekt som NTD. Selv med nye kommunikative plattformer klarer vi ikke kompensere for større avstander og mindre felles praksis. Fagfeltet har blitt ekspandert med

nye oppgaver på områder som Ci, tinnitus, hørselstekniske hjelpemidler og rehabilitering av voksne, nye oppgaver inne både helse og utdanning. Og selv om stridstema relatert til døve barn med Ci i noen grad har lagt seg, har bredden i faget medført at jeg tidvis har spekulert på om vi arbeider innen samme fag. Vel, det er uansett behovene til hørselshe-mmede barn og voksne er som styrer og endrer vår praksis.

Det vil være stort behov for audiopedagoger i framtiden, og krav om spesialisering vil kanskje fordre at audiopedagoger i større grad har ansvar for definerte kjerneområder. Vi er ikke mange og vi må sørge for at det puster vitalt både i utdanningsløp og forskning blant oss. Vi skulle ikke ha vansker med å rekruttere og skape nye arbeidsplasser for audiopedagoger gitt den demografiske utviklingen i årene fremover. Heltidsutdanningen for audiopedagoger i Norge er litt skjør og vi har et viktig arbeide å sikre stabile utdanningsløp fremover.

I Norge har vi med bakgrunn i NTD's nedleggelse, startet et arbeide for et nytt felles audiologisk fagblad for audiografer, audiofysikere og audiopedagoger, noe tilsvarende AudioNytt. Fortsatt er vi på tegnebrettet der vi arbeider med å få på plass en redaksjonsmodell som passer alle. Det er uansett et faktum at det er få av oss i audiologien, og vi vil være avhengige av en dugnadsånd for å få dette på plass.

Om grunnleggerne av NTD hadde levd, håper jeg de ville ha forståelse for valget om nedleggelse. Vi står uansett foran mange nye og spennende utfordringer i den pedagogiske audiologien fremover! Vi i NAF håper samarbeidet med våre nordiske kollegaer fortsetter framover i andre fora! De hørselshe-mmede trenger oss! Takk for samarbeidet, og vel utført arbeide, mer venter!

*Håvard Trones,
Norsk Audiopedagogisk Forening, Havard.
Trones@unn.no*

Bruk av lyttehjelp

Ann Mette Rekkedal, Ann.m.rekkedal@svt.ntnu.no

Ann Mette Rekkedal er stipendiat ved Institutt for sosialt arbeid og helsevitenskap, NTNU. I denne artikkelen presenterer hun sammendrag fra fire artikler om hørselshjelpemidler i inkluderende skoler for elever med hørselstap. Bakgrunnen for undersøkelsen er at det finnes få studier om bruk av hørselshjelpemidler i skolen. Målet med prosjektet har vært å belyse hvilken betydning hjelpemidler kan ha for elevenes funksjon og skoledeltakelse. Til sammen deltok 153 elever fra femte (10 år) til tiende (16 år) klasse, og 167 kontaktlærere i spørreundersøkelser. Majoriteten av elevene (59%) karakterisert hørselstapet som lett, mens 32% oppga alvorligere hørselstap. 18 elever brukte cochlea implantat. Ensidig hørselstap ble funnet hos 21 elever. De fleste elevene (60%) gikk i barneskolen, og flere gutter (53%) enn jenter deltok.

Hjelpemidler kan være en nøkkelfaktor som bidrar til at personer med funksjonsnedsettelse bedre mestrer og kontrollerer egen hverdag, og dermed aktivt deltar i det daglige samfunnslivet (Schreuer, 2009). Hjelpemidler er imidlertid bare en av flere miljømessige forhold som kan ha betydning. Klassifiseringssystemet *International Classification of Functioning, Disability and Health - Children and Youth (ICF-CY)* gir et rammeverk som beskriver hvordan samspeillet mellom faktorene kroppslige funksjoner, helse, miljø, personlige faktorer, aktivitet og deltakelse kan innvirke på et individs funksjon og funksjonshemming (WHO, 2006). ICF-CY er benyttet som et rammeverk for å kode og analysere hvordan faktorene forholder seg til hverandre og betydningen de kan ha for elevenes funksjon og skoledeltakelse.

Hørselshjelpemidler inkluderer personlige lyttehjelpemidler som høreapparat og cochlea implantat (CI), og lyttehjelpemidler som forsterkningsanlegg som kan kombineres med de personlige lyttehjelpemidlene eller fungerer alene (Dillon, 2001). De siste års utvikling av digital teknologi har resultert i FM-miniatyrmottakere som kan kobles til høreapparater og cochlea implantat (Banerjee & Garsztecki, 2003), og medført at teleslynge i økende grad erstattes av FM teknologi, også i skolen. I Norge brukes også høyttalesystem/ lydutjevningssystem. Norske elever tildeles flere systemer som omfatter lærermikrofon og et stort antall elevmikrofoner til medelever, ofte deler to medelever på en mikrofon. Inntil relativt nylig har ikke elevmikrofoner vært like tilgjengelig i de andre skandinaviske landene som i Norge (Bergqvist & Gustafsson, 2009), hvor dette har blitt brukt i over 20 år. Det ser heller ikke ut som en utbredt praksis i andre vestlige land. Økt kunnskap om bruk og nytten av hjelpemidler kan bidra til bedre tilrettelegginger i skolen for elevene.

Hørselsteknologi for elever med hørselstap. Faktorer som fremmer tilfredshet og bruk

Formålet med denne studien var å undersøke faktorer som kunne ha sammenheng med bruk av høreapparat, syn på lyd kvaliteten i personlige hjelpemidler, og elevenes holdninger til høreapparater/CI, lærermikrofon og elevmikrofoner. Hensikten var å belyse hvordan psykososiale forhold, individuelle karakteristikk og/eller tekniske sider ved hjelpemidlene kunne forklare forskjellene i bruk og holdninger.

Resultatene viste at psykososiale

aspekter hadde størst betydning for holdninger til høreapparater/CI enn til mikrofoner. Positivt selvbilde var assosiert med positive holdninger til høreapparater/CI. Elevenes grad av hørselstap viste også sammenheng med holdninger til høreapparater/CI. Elever med alvorlige hørselstap var mer positivt innstilt enn de med lette hørselstap. Trolig er de mer avhengige av personlige hjelpemidler, og betrakter de som en naturlig del av deres liv. Nytteeffekten så ut til å spille en større rolle for holdninger til mikrofoner. Ingen forskjeller mellom elever med lette og alvorlige hørselstap ble funnet, noe som kan indikere at begge grupper opplevde effekt av systemet. Elevenes skolemotivasjon var også knyttet til mikrofoner, som kan gjenspeile nytten hjelpemidler kan ha for skolemotivasjon. Tilsvarende var ofte feil med mikrofoner negativt assosiert. En mulig årsak til at psyko-

Hjelpemidler i skolen

sosiale aspekter spilte mindre rolle for mikrofoner kan være at bruken er avgrenset til klassen hvor elevens hørselstapet er kjent, mens høreapparater/CI brukes i mange settinger også der elevenes hørselstap er ukjent. Et annet interessant funn var at kjønn hadde en innvirkning, men i motsetning til andre undersøkelser var jentene mer negativt innstilt til alle hjelpemidlene enn gutter (Bertoli et al., 2009; Smeeth et al., 2002).

Ingen av elevene med CI var misfornøyde med lyd kvaliteten. Elever med milde hørselstap eller som fikk tilpasset høreapparater etter skolealder var minst fornøyd. Det diskuteres i artikkelen om vanskeligheter med tilpasning av lydbilde når hørselstapet identifiseres sent.

Kun elever med milde hørselstap benyttet høreapparater uregelmessig på skolen. Tre faktorer hadde betydning for deres bruk. Positive holdninger og god lyd kvalitet var fremmede faktorer. Noe overraskende var at negativt selv bilde var relatert med regelmessig bruk. Forklaringen kan ha sammenheng med at jentene oppga dårligere selv bilde enn guttene, men brukte apparatene oftere selv om det ikke var statistisk signifikant.

Lærers bruk av forsterkningsutstyr i inkluderende skoler

Studien undersøker hvordan forsterkerutstyr integreres i undervisningen, og hvilke faktorer som kan ha sammenheng med læreres holdninger og bruk. Influerende faktorer var relatert til lærere, elever, foreldre og hjelpemidler.

Læremikrofoner ble oftere integrert i undervisningen enn elevmikrofoner. Elevmikrofoner er åpenbart

mer komplisert å administrere og kontrollere enn læremikrofoner. Antall elevmikrofoner spilte en rolle. Lærere som disponerte flere elevmikrofoner (en til to elever deler på 1 mikrofon) integrerte de oftere i undervisningen enn de som hadde færre mikrofoner. Høy tetthet av elevmikrofoner er sannsynligvis enklere å håndtere for medelevene.

Lærerkarakteristikk hadde en vesentlig betydning for implementering av mikrofonene. Positive relasjoner mellom holdninger og regelmessig bruk ble funnet. Læreres kompetanse var i tillegg assosiert med både holdninger og bruk, og bekrefter at høy kompetanse på hørselsproblematikk og hjelpemidler er nødvendig for å sikre full implementering (Antia, Jones, Reed, & Kreimeyer, 2009; Chmiliar, 2007; Craddock, 2006; Lynas, 1986; McGregor & Pachuski, 1996; Punch & Hyde, 2010; Wright et al., 2006). Ulikt kompetansenivå ble funnet mellom lærere som jobbet i barneskolen og ungdomsskolen. Færre lærere i ungdomsskolen oppga å ha høy kompetanse.

Et interessant funn var at foreldre indirekte influerte på utnyttelsen. Lærere fornøyd med foreldrenes engasjement i barnas skolegang rapporterte å være mer positivt innstilt til læremikrofoner. Elevkarakteristikk hadde også betydning for implementering av mikrofoner. Lærere integrerte mikrofonene regelmessig hvis elevene hadde alvorlige hørselstap.

Elever med lette hørselstap, ungdomsskoleelever, og elever med lite involverte foreldre syntes å være utsatte grupper hvor hjelpemidler ble lite utnyttet. De kan dermed synes å oppleve et mindre støttende undervisningsmiljø.

Elever med hørselstap og deres oppfattelse av klasseromskommunikasjon

Hensikten med studien var å undersøke hvordan elevene oppfattet klasseromskommunikasjon og hvilken betydning hjelpemidler kan ha for elevenes oppfattelse sett i forhold til ICF-CY rammeverk som kroppslige funksjoner, andre miljøfaktorer og personlige faktorer. Data fra både lærere og elever ble undersøkt og sammenlignet.

Majoriteten av elevene oppga å oppfatte lærere ofte eller nesten alltid. Færre elever (20%) rapporterte å oppfatte medelever nesten alltid, og en forholdsvis stor gruppe (30%) rapporterte at de var sjeldent i stand til å oppfatte medelever. Færre elever med ensidig hørselstap brukte elevmikrofoner, noe som kan forklare hvorfor ingen av dem nesten aldri var i stand til å oppfatte medelever sammenlignet med elever med tosidig hørselstap. I tillegg brukte få ungdomsskoleelever og elever med milde hørselstap elevmikrofoner. Ungdomsskoleelevene rapporterte også å oppfatte den totale klasseromskommunikasjonen dårligere enn barneskoleelevene noe som kan skyldes mangel på elevmikrofoner.

Lærere og elever hadde ulike oppfatninger om faktorer som kunne ha betydning for oppfattelse av klasseromskommunikasjon. Forskjellene kan skyldes at ulike faktorer ble målt til gruppene. Personlige faktorer og kroppslige funksjoner ble ilagt størst vekt av lærerne. Elevene vektla derimot miljøets lydforhold som vesentlig. Støy i klasserommet ble rapportert å innvirke negativt, og bruk av mikrofoner som positivt. Tiltak som spesialundervisning og assistent virket i motsetning hindrende på oppfattelsen.

Elever med tilleggsvisninger mottok ofte spesialundervisning og assistent. Denne gruppen elever var mindre i stand til å oppfatte klasseromm-kommunikasjonen, og fulgte mindre med i undervisningen, som i følge lærerne hadde stor betydning for å kunne oppfatte kommunikasjonen. Elevenes tilleggsvisninger spilte en avgjørende rolle for lærerne, mens grad av hørselstap viste ingen sammenheng med oppfattelse hverken hos elever eller lærer. Årsaken til manglende forskjeller kan være at mikrofoner oftere ble brukt for elever med alvorlige hørselstap enn for elever med lette hørselstap. Artikkelen diskuterer hvorvidt elever med lette tap ville profitert bedre enn elever med alvorlige tap dersom mikrofonene ble brukt like ofte. I artikkelen diskuteres også foreldrenes involvering og deres indirekte betydning for elevenes oppfattelse av kommunikasjonen.

Elever med hørselstap og deres deltakelse i skolen

Formålet med studien var å undersøke elevenes skoledeltakelse og

hvilke faktorer relatert til ICF-CY rammeverk som kunne ha sammenheng med elevenes deltakelse i undervisningen og sosialt. Kun data fra lærere ble brukt.

Resultatene viste at både kroppslige funksjoner, miljøfaktorer og personlige faktorer hadde betydning for elevenes deltakelse i undervisningen. Hindrende miljøfaktorer var bruk av spesialundervisning og assistent. Støttende miljøfaktorer inkluderte bruk av mikrofoner og foreldrenes involvering. Indirekte handler mikrofonbruk også om læreres holdninger og aksept av elevene. Bruk av mikrofoner var positivt relatert til elevenes faglige motivasjon og selvtillit, som kan forklares med at disse elevene opplever et mer støttende undervisningsmiljø. Elever med milde hørselstap syntes å oppleve mindre støttende undervisningsmiljø, som kan forklare hvorfor lærere oppga de til å ha dårligere faglige motivasjon og selvtillit enn elever med alvorlige hørselstap. Både faglig motivasjon og selvtillit var personlige faktorer som hadde stor betydning for elevenes deltakelse i under-

visningen. Aktiviteten å oppfatte kommunikasjon, spesielt medelever var også positivt relatert til deltakelse i undervisningen. Elever med tilleggsvisninger deltok mindre aktivt i undervisningen på samme måte som de hadde problemer med å oppfatte kommunikasjonen.

Tilleggsvisninger hadde størst betydning for om elevene deltok sosialt og ble inkludert. I motsetning til deltakelse i undervisningen syntes miljømessige faktorer å ha mindre sammenheng med sosial deltakelse. Resultatene viste heller ikke noen sammenheng mellom deltakelse i undervisningen og sosialt. Andre faktorer ser ut til å spille en større rolle for sosial deltakelse enn faktorene som ble undersøkt her.

Undersøkelsens begrensninger

Svarprosent var svært lav for elever, og gjør det vanskelig å generalisere funnene selv om svarprosenten fra lærere var høy. Mange av funnene var i overensstemmelse med antagelsene, men flere studier er påkrevd for å kunne bekrefte disse funnene.

- Antia, S. D., Jones, P. B., Reed, S., & Kreimeyer, K. H. (2009). Academic status and progress of deaf and hard-of-hearing students in general education classrooms. *Journal of Deaf Studies and Deaf Education*, 14(3), 293. doi: 10.1093/deafed/enp009
- Banerjee, S., & Garstecki, D. (2003). Brief update on hearing aids. *OPERATIVE TECHNIQUES IN OTOLARYNGOLOGY HEAD AND NECK SURGERY*, 14, 268-271.
- Bergqvist, G., & Gustafsson, A. (2009). Teknik ock pedagogik - vart är vi på väg. *AudioNytt*, 4(36), 2.
- Bertoli, S., Staehelin, K., Zemp, E., Schindler, C., Bodmer, D., & Probst, R. (2009). Survey on hearing aid use and satisfaction in Switzerland and their determinants. 48(4), 183-195.
- Chmiliar, L. (2007). Perspectives on Assistive Technology: What Teachers, Health Professionals, and Speech and Language Pathologists Have to Say. *Developmental Disabilities Bulletin*, 35(1-2), 1-17.
- Craddock, G. (2006). The AT continuum in education: Novice to power user. *Disability & Rehabilitation: Assistive Technology*, 1(1-2), 17-27. doi: 10.1080/09638280500167118
- Dillon, H. (2001). *Hearing aids*. Sydney, Australia: Boomerang Press.
- Lynas, W. (1986). *Integrating the handicapped into ordinary schools: A study of hearing-impaired pupils*. London: Taylor & Francis.
- McGregor, G., & Pachuski, P. (1996). Assistive Technology in Schools: Are Teachers Ready, Able, and Supported? *Journal of Special Education Technology*, 13(1), 4-15.
- Punch, R., & Hyde, M. (2010). Children With Cochlear Implants in Australia: Educational Settings, Supports, and Outcomes. *Journal of Deaf Studies and Deaf Education*, 15(4), 405.
- Rekkedal, A. M. (2012). Assistive Hearing Technologies Among Students With Hearing Impairment: Factors That Promote Satisfaction. *Journal of Deaf Studies and Deaf Education*, 17(4), 499-517. doi: 10.1093/deafed/ens023
- Rekkedal, A. M. (2013). Teachers' use of assistive listening devices in inclusive schools. *Scandinavian Journal of Disability Research*, 1-19. doi: 10.1080/15017419.2012.761152
- Schreuer, N. (2009). Accommodation Outcomes and the ICF Framework. [doi: 10.1080/10400430903050510]. *Assistive Technology*, 21(2),
- Smeeth, L., Fletcher, A. E., Siu-Woon Ng, E., Stirling, S., Nunes, M., Breeze, E., . . . Tulloch, A. (2002). Reduced hearing, ownership, and use of hearing aids in elderly people in the UK-the MRC Trial of the Assessment and Management of Older People in the Community: a cross-sectional survey. *The Lancet*, 359(9316), 1466-1470. doi: 10.1015/S040/6736(02)08433-7
- WHO. (2006). Internasjonal klassifikasjon av funksjon, funksjonshemming og helse., from http://www.helsedirektoratet.no/publikasjoner/icf-fullversjon-/Publikasjoner/ICF_fullversjon.pdf
- Wright, J. A., Newton, C., Clarke, M., Donlan, C., Lister, C., & Cherguit, J. (2006). Communication Aids in the Classroom: The Views of Education Staff and Speech and Language Therapists Involved with the Communication Aids Project. *British Journal of Special Education*, 33(1), 25-32.

Manillaskolan flyttar till Kungsholmen

Pressmeddelande

Bild: Helena Widerström

Manillaskolan flyttar från sina nuvarande lokaler på Djurgården till Campus Konradsberg på Kungsholmen. Höstterminen 2013 flyttar skolan in i de nya lokalerna.

– Nutiden och framtiden ställer krav på teknik och pedagogik som vi inte kan möta i den gamla skolan, säger Åsa Karle, regionchef på Specialpedagogiska skolmyndigheten.

Manillaskolan är en av de statliga specialskolorna, med Specialpedagogiska skolmyndigheten som huvudman. Skolan erbjuder undervisning för döva elever och elever med hörselnedsättning från förskoleklass till årskurs 10.

Under senare år har en allt större andel av eleverna möjlighet till viss hörsel, genom avancerade tekniska hjälpmedel. Detta ställer krav på akustik som inte går att möta i de nuvarande lokalerna, som byggdes för drygt 200 år sedan för helt döva elever.

– På Campus Konradsberg har vi möjligheter att redan från starten utforma miljön så att den passar de krav som ställs på en välfungerande modern skola, säger Åsa Karle.

I de nya lokalerna utgör tillgänglighet, visuell miljö, ljudmiljö och modern pedagogik viktiga delar. För att anpassa byggnaden efter Manillaskolans behov utformas planlösningen och den visuella miljön för att stödja ett arbetssätt där personal och elever kan ha ett nära samarbete under hela skoldagen.

Eleverna utformar skolmiljön

Eleverna på Manillaskolan har själva varit med och utformat den nya skolmiljön. Under hösten 2011 upprättades ett särskilt provrum på Campus Konradsberg där eleverna fick möjlighet att testa bland annat den akustiska miljön.

– Tillsammans med eleverna ska vi

utveckla världens bästa skola för barn som är döva eller har en hörselnedsättning, säger Eva Mari Halén, rektor för Manillaskolan.

Fortsatt satsning på teckenspråk

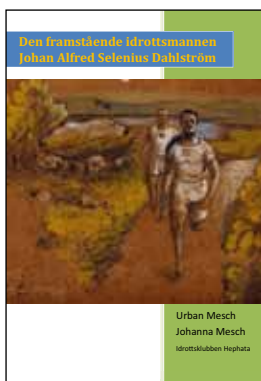
Manillaskolan har funnits i sina nuvarande lokaler på Djurgården i drygt 200 år och är känd över hela världen. När skolan grundades var den unik, genom att erbjuda undervisning för döva elever och genom sin satsning på teckenspråket.

Även i framtiden ska teckenspråket vara en viktig del av Manillaskolan, försäkrar Eva Mari Halén.

– Manillaskolans styrka är tvåspråkigheten, teckenspråk och svenska. Det ska vi fortsätta att vara bra på. Målsättningen är att man om 200 år ska kunna blicka tillbaka och säga att skolan har varit och fortfarande är unik, säger Eva Mari Halén.

Boganmeldelser

JOHAN ALFRED SELENIUS DAHLSTRÖM (1863-1945) var en framstående nordisk idrottsman, både som professionell og trener. Han föddes i Kristiania, idag Oslo, men bodde under sitt liv även i Stockholm och Köpenhamn. Efter att ha träffat och inspirerats av sin nio år yngre förebild Carl Werner, som på den tiden var en döv professionell konstakare, blev Alfred selv en framgångsrik langdistansløper som ofta tävlade i Kristiania och Stockholm.

Under tiden i Stockholm var Alfred medlem i Stockholms Kappløpningsklubb fram til og med år 1891, då klubben opphørde og han i stället

Nyhet! En bok om Dahlström

Mesch, Urban & Johanna Mesch (2013).

Den framstående idrottsmannen Johan Alfred

Selenius Dahlström. Eget förlag, Stockholm.

ISBN: 978-91-637-2599-9

blev medlem i den nybildade klubben Allmänna Idrottsklubben. Tillsammans med de andre AIK-klubbkameratene skulle han 1891 delta i Internationella gymnastik- og idrottsfesten i Stockholm og tåvle om Dicksons pokal. Men Alfred utesløts på grund av at han ansågs vara en professionell løper. Senare bildade han og hans norske døv ven Thor P. Bergdølmoen Idrottsklubben Hephata i Stockholm 1892.

Efter några år flyttade Alfred hem til Kristiania for en kort tid innan han fortsatte til Köpenhamn år 1900. Där startade han 1904 döv idrottsforbundet Døvtumania (idag Døvnia) tillsammans med andre danske idrottsledere.

Alfreds medverkan i elitidrotten og döv idrotten som tåvlingsløper og

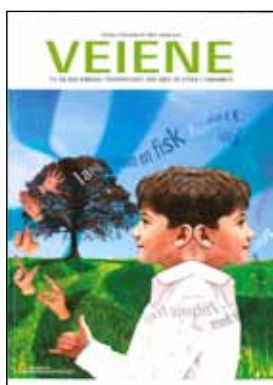
ledere hadde en god effekt på döv idrottsutviklingen innen de nordiske landene. Det første idrotts samarbeidet mellom stæderne Göteborg og København skedde år 1905. Den første nordiske idrottsstævlingen om Surdpokalen arrangerades i Göteborg første gangen 1906.

Den här boken handler om en av tidernes største men mest bortglømda idrottsman, Johan Alfred Selenius Dahlström. 108 sider.

Om det finns interesse at kjøpe boken eller at korrespondere med oss går det via: www.dovidrottenshistoria.se eller e-post: info@dovidrottenshistoria.se

Boken kostar 200 kr inklusive moms. Porto tillkommer. Glöm inte at ange navn og adresse.

Urban Mesch

Hvordan skal døv og sterkt tunghørte barn få en best mulig språkutvikling? Dette spørsmålet har vært stilt så lenge man har hatt undervisning av hørselshemmede barn. Meningene har vært mange, og pendelen har svingt mellom sterke ytterligheter som fra gammelt av har hatt betegnelsene tegnmetode og oral metode.

Kunnskap om bimodal tospråklighet

Patricia Pritchard og Torill Solbø Zahl

Veiene til en god bimodal tospråklighet hos døv og sterkt tunghørte Statped skriftserie nr. 86 Statped Vest. 150 sider.

I boka Veiene til en god bimodal tospråklighet hos døv og sterkt tunghørte (2010) argumenterer Pritchard og Zahl for en god bimodal tospråklighet og bygger sin argumentasjon på kunnskap og forskning fra psykologi, pedagogikk, medisin og språkvitenskap. Forfatterne er begge audiopedagoger med hovedfag i spesialpedagogikk, og har lang erfaring med undervisning av døv og sterkt tunghørte barn. Denne erfaringen bruker de, samtidig som de trekker inn etablert og dokumentert kunnskap på feltet. Boka settes i kontekst til virkeligheten i dag, der færre barn går på døveskole og flere foreldre

velger opplæringsstilbud i den lokale skolen for sine barn, eventuelt med deltidsopphold i regi av Statped.

Innledningsvis begrunner forfatterne hvorfor de ønsker å skrive en bok om bimodal tospråklighet. De presiserer også betydningen av kommunikasjon og språkutvikling for alle mennesker, enten de er enspråklige, tospråklige, flerspråklige eller som i dette tilfellet bimodalt tospråklige. Etter innledningskapitlet følger 11 fagkapitler som hver for seg tar opp tema knyttet til bimodal tospråklighet for barn og unge fra begynnende språkutvikling og videre i barnehage og skole.

Forfatterne gir nyttige tips til hvordan en generelt kan tilrettelegge pedagogisk, men også hvordan en spesielt kan jobbe med for eksempel lese- og skriveopplæring eller matematikk. Fag som norsk tegnspråk, norsk for døve og sterkt tunghørte, engelsk for bimodalt tospråklige elever og faget drama og rytmikk blir spesielt behandlet. For å sikre tilpasset opplæring foreslår forfatterne flere tiltak. De vil bruke systematisk kartlegging av kommunikativ kompetanse, kartlegging av språkutvikling på begge språk og videre kartlegging av lese- og skriveferdigheter. Kartleggingen skal danne grunnlaget for planlegging og tilrettelegging av undervisning. Spesialundervisning anbefales for døve og sterkt tunghørte elever med tilleggsversker. Mot slutten av boka berøres temaet

etnisk minoritetsspråklige døve og sterkt tunghørte i Norge og de utfordringene som der kommer opp språklig og kulturelt. Avslutningsvis tar forfatterne opp utfordringer som kan møte døve og sterkt tunghørte i fremtiden.

Boka er skrevet i et enkelt språk som gjør den lett å lese for de fleste. Den har en fyldig referanseliste som gjør det mulig for den som er interessert, å finne fram til teoretiske perspektiver og dokumenterte forskningsresultater i mer tradisjonell akademisk litteratur. De mange henvisningene gjør budskapet i boka troverdig. En mer nyansert layout og bruk av flere overskriftsnivåer, ville gjort boka mer oversiktlig for leseren som bare vil ha informasjon og kunnskap på enkelte emneområder. Bruk av fete typer på tema som forfatterne ønsker å fremhe-

ve og en rikholdig innholdsfortegnelse veier til en viss grad opp for en mer nyansert layout. En stikkordsliste med sidehenvisning kunne også være nyttig for leseren.

Boka er skrevet for foreldre, pedagoger ansatte ved PPT, helsestasjoner og andre medisinske institusjoner, barnehager, utdanningsinstitusjoner, statlige støttesystemer og andre interesserte og kan være en inngangsport til dypere kunnskap om alle de teoretiske og praktiske perspektivene som boka tar opp i forbindelse med bimodal tospråklighet. Samtidig er store deler av boka skrevet på et pragmatisk nivå, som gjør den til en idebok for foreldre og lærere i barnehage og skole.

*Aase Lyngvåg Hansen
FoU-koordinator Statped midt*

Specialskolan inför framtiden

Ett kåseri av Roger Holmström, ordförande i SHD, roger.holmstrom@spsm.se

Antalet elever i specialskolorna för döva och hörselskadade elever har minskat kraftigt de senaste tio åren och nu står skolorna inför stora utmaningar inför framtiden. I det regleringsbrev som svenska regeringen inför verksamhetsåret 2013 lämnade till Specialpedagogiska skolmyndigheten, som är myndigheten som driver Sveriges specialskolor, beskrivs ett nytt uppdrag som myndigheten fått. Det handlar om att myndigheten till regeringen ska redovisa, med utgångspunkt ur en elevprognos, vilka förändringar myndigheten anser vara nödvändiga för att upprätthålla och eventuellt förbättra specialskolornas kvalitet. Redan har myndigheten fattat beslut om att Åsbackaskolan ska flytta till Örebro och inrymmas i Birgittaskolans lokaler. Två andra specialskolor, Östervångskolan i Lund och Manillaskolan i Stockholm har också beslut på att skolorna ska flytta. En av anledningarna till att skolorna flyttar är för att få mer moderna lokaler anpassade till dagens elevgrupp och dess behov. Dövskolorna och senare specialskolorna har hela tiden haft ett antal utmaningar att möta och tackla.

Hur tänker då dagens specialskolor möta de utmaningar som framtiden bär med sig?

För att få dagens föräldrar att välja specialskolan måste de ju först och främst ha kunskap om att skolformen finns som ett alternativ för deras döva eller hörselskadade barn. Målet med informationsspridningen för myndigheten måste vara att föräldrar fattar informerade beslut och att de inför ett beslut om skolgång för sitt barn har fått full information om vad skolformen specialskola har att erbjuda. När föräldrarna har fått information måste de se vilka mervärden en skolförmen specialskolan har att erbjuda eleverna. Här lyfter specialskolorna i Sverige särskilt de värden som inte alltid är de mest förekommande i skoldebatten. Anledningen till det är säkert flera men det faktum att många av dagens elever inte når upp till betygsnivåer som elever i grundskolan är en och att måluppfyllelsen så som den brukar beskrivas i andel elever med godkända betyg inte talar till specialskolornas fördel. En annan är nog också så att kunna vara ett alternativ till elever som inte kan följa undervisningen i en grundskola och

som behöver en god teknisk miljö och en teckenspråklig levande språkmiljö.

Den största utmaningen är nog ändå att i framtiden vara ett så bra alternativ att både föräldrar, intresseorganisationer och statsmakterna ser nyttan med verksamheten. Sverige är fortfarande det nordiska land som så tydligt tagit ett statligt grepp om undervisningen för döva elever och för elever med olika grader av hörselnedsättning och frågan inför framtiden är om det kommer att fortsätta vara så...

För Örebro, liksom för alla andra städer som haft en dövskola, har det faktum att Birgittaskolan legat där sedan 1875 färgat staden och dess invånare mycket. När dessutom riksgymnasiet för döva etablerade sin verksamhet i Örebro på slutet av 60-talet har staden allt mer utvecklats till ett centrum för döva, kanske inte bara i Sverige, utan kanske i hela Norden. Örebro kommun utropade sig dessutom för något år sedan ensidigt till europeisk huvudstad för teckenspråk. Något som förpliktigar! Betydelsen som dövcentrum i Norden kommer säkert att bestå för väldigt många år framåt, oavsett vilken utvecklingen blir runt specialskolorna.

Tankar inför nedla

*Karin Gustavsson och Carin Norman,
tidigare redaktörer för NTD*

*Dronninglund, april 1989.
En symbolisk bild: Nordisk redaktör för
nordiska trespråkig tidskrift söker kraft
vid unionsdrottningens ek i parken*

I arbetsrummet med redaktionsarbete.

*I Uddannelsecentret gavs erfarenheter
av att inte kunna se.*

Varför tar den, som redan har skäppan full, på sig att frivilligt driva en liten kollegial tidskrift och utlova fyra nummer om året?

Det räcker att läsa redaktionssidan i NTD för att förstå, att vi nu kan vara lite stolta över att ha varit redaktörer under ungefär en tiondel av dess livslängd.

Huvudredaktören är av hävd svensk, och eftersom dessutom de enskilda länderna har sina redaktörer, föll det sig så att vi två blev parhästar i arbetet med säte i Stockholm, där Åsa Hammar var inspirerande och kompetent företrädare och mentor för oss. I Norge och Danmark har genom åren flera starka medarbetare samlat material och bidragit till vår arbetsglädje.

När vi kom in i arbetet rådde det glada 80-talet. I Sverige hade teckenspråket fått efterlängtat status som eget språk och i grannländerna följde man trenden med stärkt självförtroende, och

teckenspråksforskningen knöts till universiteten.

Vi hade också fin kontakt med Island, där man kämpade för att ge bästa möjliga stöd till de ungdomar, som fötts efter den svåra rubellaepidemin. I Finland hade vi samarbetspartners och prenumeranter liksom faktiskt på Grönland.

Det fanns mycket att ge och ta från varandra, och vi såg värdet av att kunna disponera en tidskrift som forum för forskningsresultat, tankeutbyte och historiskt material.

Fyra glada amatörer samlade alltså material genom att försöka hålla bra kontakter med varandra och med alla berörda grupper inom fältet hörsel- och dövundervisning i Norden. På den tiden var tidningen liten och anspråkslös jämförd med dagens färgglada produkt. Den hade ungefär C5 format. Det dröjde innan vi vågade kosta på oss små författarporträtt i

svart-vitt och omslag i färg, olika för varje årgång. Visst blev det snyggt i bokhyllan!

NTD är ett sant nordiskt projekt med stark fokusering på samarbete och erfarenhetsutbyte. Samarbetet med de olika skolorna för döva och hörselskadade, föreningar och samslutningar inom fältet har givit möjligheter till kontakter över gränser och språkbarriärer. Många har insett värdet av detta och har satsat tid och pengar för att stödja praktiskt och ekonomiskt. De stora utgifterna var tryckning och porto. De skriftliga bidragen arvoderades inte. Redaktörerna fick ersättning för sina utlägg, men resorna såg vi till att få hjälp med från olika fonder. Det stora stödet har genom åren kommit från Tysta Skolan. En stiftelse får vi veta av den lilla redaktionsrutan. Vem vet vad orden Tysta Skolan står för? Ja, berättelsen om den sparsamma tjänstekvinnan, som lyckades skrapa ihop en grundplåt för att grunda en fortsättnings-

äggningen av NTD

Samvaron i den vackra miljön gav inspiration till vidare arbete.

skola för döva unga kvinnor, skulle passa i NTD! Vid skolans nedläggning frigjordes en förmögenhet, som ligger till grund för den stiftelse, som stöttat tidningen så generöst.

En annan person, som blivit till glädje – kanske en förutsättning – för NTD är grundaren av Bloms tryckeri i Lund. Han var döv, och uppdraget att trycka Tidskrift för döfstumskolan gick helt naturligt till honom. När Bloms tryckeri upphörde vid senaste sekelskiftet, gick ett hundraårigt samarbete i graven. Skickliga typografer och sättare verkade bland de mäktiga sättmaskinerna av gjutjärn, som skramlade fram textrader till de lärdes skrifter. Vi har

starka minnen av dem och deras arbetsmiljö på bakgården vid Bytaregatan. Den gav oss minnen av lukter och ljud, som ingen kan återskapa.

De goda idéerna och kreativiteten flödade bäst vid våra redaktörmöten. Minst en gång om året träffades vi för ”brainstorming” och glad samvaro. Ibland kunde de sammanfalla med dövläraryöreningarnas nordiska möten, vilket ytterligare förstärkte de bärande orsakerna till vårt engagemang. Vanligen träffades vi dock hemma hos någon av oss, kanske i en sommarstuga, i en norsk hytte eller på något för tillfället tomt elevhem. Vi läste, skrev, sorterade papper och diskuterade allt

mellan himmel och jord. Det kunde bli långa och intensiva arbetspass. En gång i Lund långt in på småtimmarna hade vi suttit stilla och jobbat så intensivt att vi glömt t o m att äta. Någon kände sig frusen. En varm filt kom fram, vi fortsatte med arbetet. Till slut satt vi alla fyra som inrullade kåldolmar, innan allt blivit klart. Efter att ha sovit den rättfärdiges sömn vaknade vi för att finna att vår frusenhet inte berott på uppoffrande arbete för en god sak. Nej, det var värmesystemet, som hade lagt av. Även i sydliga Lund kan det bli väldigt kallt!!

Mest minnesvärt är nog det möte, som ägde rum på Dronninglund till-

År 1990.
Tidskriften NTD's 110 år firades med en redigerad utgåva av Pär Aron Borgs Dagbok, förd under en "skolresa" runt Mälaren.

sammans med styrelserna. Det nordiska utbildningscentret för döv-blind-personal, som fanns där och väl fortfarande finns i omorganiserad form, är ett gott exempel på konkret nordiskt samarbete. Dessutom i vackrast tänkbara slottsmiljö, skapad och bebodd sedan medeltiden. Allt kändes rätt, också med anledning av närheten till dövskolan i Aalborg, en av de andra självklara, välbekanta mötesplatserna för oss.

Ambitionen var, att alla dövskolorna i Norden skulle belysas på något sätt. De olika redaktörerna såg till, att fördelningen blev så rättvis som möjligt inom det egna ansvarsområdet. Men Island hade ingen egen redaktör. Då ansökte vi, de svenska redaktörerna om fondpengar och gjorde en oförgömlig resa till en skola med alldeles egna förutsättningar. Mötet med kollegerna, som verkligen uppskattade att dras in i det gemensamma var värt all möda. Att vi också fick möta en natur, som alltsedan utövat stark dragningskraft var härligt.

Allt detta hade stora positiva värden för oss.

Island, september 1992.
Svensk redaktör på fallrepet?
Nej på reportageresa!

Men i redaktörsjobbet ingick också distributionen. Tidningen måste etiketteras. Tryckeriet hjälpte oss med tyckningen av etiketter från listor, som vi fick av de olika landsföreningarnas sekreterare. Dessa listor ändrades ständigt, och ibland ändrades de inte, när så borde ha skett, t ex vid dödsfall. Det var faktiskt inte så lätt att klara, för vi hade som mest bortåt 1500 prenumeranter, förutom lärare och medarbetare på skolor och institutioner, läkare, föreningar, bibliotek. Det blev upp emot 5000 ex om året, som skulle ut.

Nu var det dags för kollegor, barn och barnbarn att rycka in. Det klistrades etiketter på tidningarnas baksidor, de buntades så det stod härliga till. Sen sa postverket, att alla tidskrifter måste stoppas i kuvert.

Tidningspåsar i rätt format beställdes med logo-tryck och porto-betalt stämpel. Större omkostnad, men OK, det fungerade. Långbord på bockar i garaget, postens stora blå lådor, vederbörigen etiketterade även de till de olika länderna. Sedan listor med redovisning av antalet utskick o s v.

Snälla postexpeditörer visade stort tålamod och faktiskt även intresse för den udda kundens verksamhet. Ett

Lund 1993.
Arbetspass med korrekturläsning och ombrytning i hemmiljö.

nytt nummer var distribuerat. Tid för fest, fyra gånger om året!

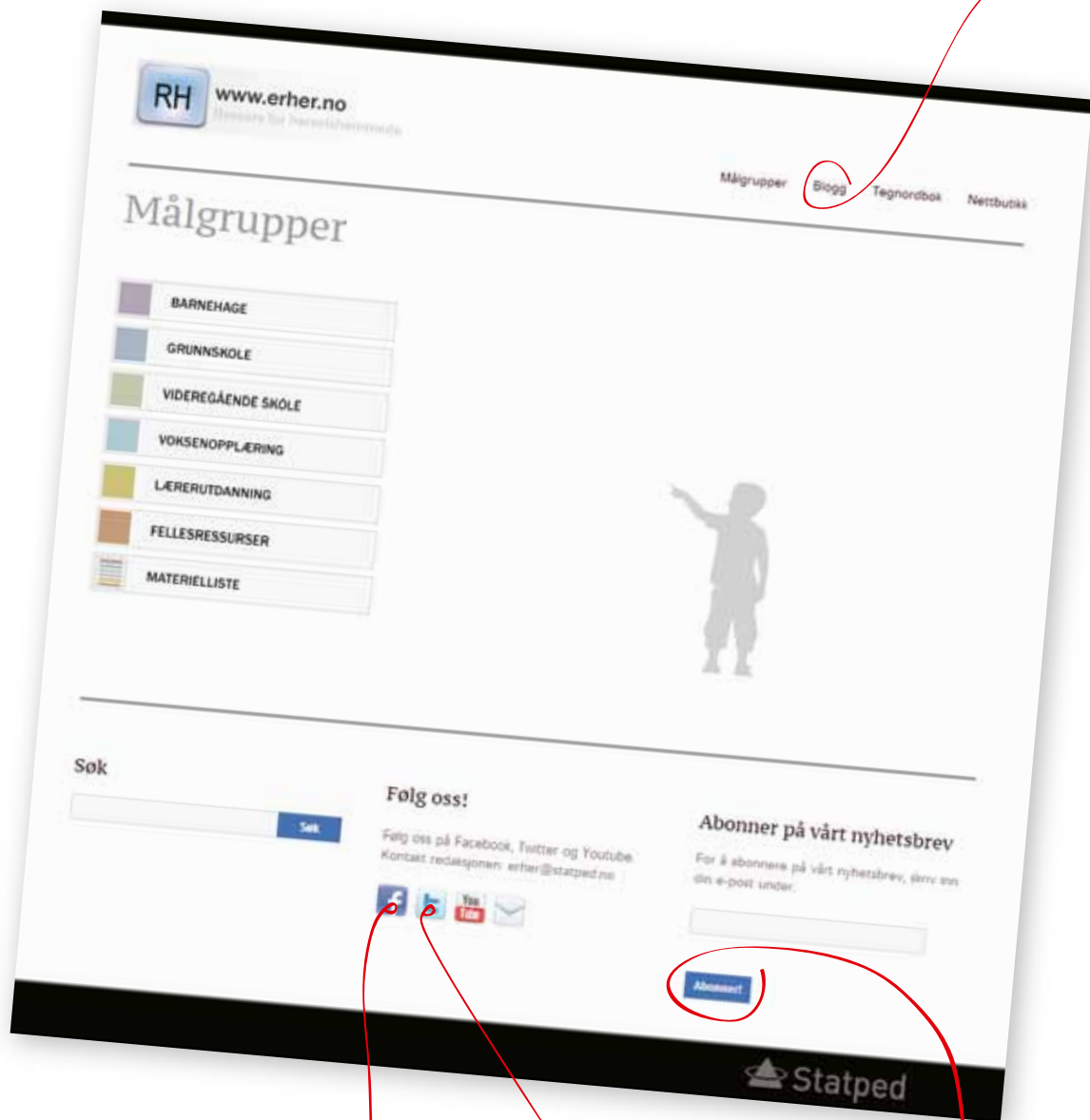
Sen kom besked om att de försändelser, som skulle till ett visst postområde inom respektive land skulle läggas i postsäckar, om antalet överskred 10 ex, eller var det fler? Vi försågs med ett otal säckar, snören att försegla dem med, nya etiketter. Och listor! Listor över postutskicksområden i hela Norden.

Detta upphörde snart av naturliga skäl. Det blev många kortare perioder med skiftande bestämmelser inom ett oroligt postväsende. Både vi och postpersonalen led. Nu efteråt känns det som om redaktionsarbetet var ett intet mot allt detta krångel med utskicken. Och kostnaden...

På några få ställen kan man läsa om det som hänt inom vår speciella verksamhet sedan mer än hundra år bakåt i tiden. Nu när allt förändras i grunden, måste det nog bli så att den nedtecknade dokumentation, som NTD utgör, blir värdefull, även om den inte är systematisk.

Låt oss förenas i en önskan, att vår kära gamla NTD får leva ett långt och gagnarikt pensionärsliv i arkiven!

NTD legges ned,
så nå må du følge med på vår **blogg**.

Følg erher.no på **facebook** og **twitter**.

Eller abonner på vårt **nyhetsbrev**.

Alle stemmer er like viktige!

ReSound modeX er vårt nye hørselstekniske hjelpemiddel til skolen. Med god lyd kvalitet og ergonomisk utforming gir modeX det beste utgangspunktet for aktiv læring.

Brukervennlig "grip-og-tal" knapp, høytlesings-funksjon og ingen ytre antenner er noen av egenskapene modeX tilbyr.

modeX-Studentmikrofoner er et svært godt alternativ når alle skal bli hørt.

ReSound
modeX™